

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden
käsityksiä musiikin kuuntelusta,
tulkkauksesta ja kuvailusta**

Sanni Sahi

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus (240 op)

5 / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sanni Sahi	Sivumäärä 52 ja 3 liitesivua
Työn nimi Sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin kuuntelusta, tulkkauksesta ja kuvailusta	
Ohjaava opettaja Tytti Koslonen	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Suomen kuurosokeat ry:n Kommunikaatiopalvelut, Kommunikaatiopäällikkö KT Riitta Lahtinen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Sisäkorvaistutteen käyttö yleistyy viittomakielen tulkkien asiakkailta ja myös kuurosokeiden istutteen käyttäjien ryhmä kasvaa. Sisäkorvaistutteen mahdollisuuksia musiikin kuuntelussa on alettu tutkia ja kehittää ja musiikin kuuntelusta istutteen avulla on tullut ajankohtainen aihe. Musiikkia kuunnellaan myös tulkatuissa tilanteissa, joissa tulkki voi tulkata ja kuvailla musiikkia kuurosokealle sisäkorvaistutteen käyttäjälle.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja kuvata sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin kuuntelusta ja tulkin käytöstä musiikin kuuntelutilanteissa.</p> <p>Tutkimus oli laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin yksilöhaastattelua. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna ja niihin osallistui neljä sisäkorvaistutetta käyttävää kuurosokeaa henkilöä. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Opinnäytetyöni tulosten mukaan musiikki on tärkeää sisäkorvaistutetta käyttäville kuurosokeille. Sisäkorvaistutteen saamisen jälkeen musiikilla on ollut suurempi rooli heidän elämässään, sillä istutteen avulla musiikista saa paremmin selvää kuin kuulokojeella. Musiikin kuuntelussa voi olla edelleen erilaisia haasteita, kuten sanoista tai nopeasta musiikista selvän saaminen, mutta haasteista huolimatta musiikin kuuntelusta sisäkorvaistutteen avulla on mahdollista nauttia.</p> <p>Tulkin käyttö musiikin kuuntelutilanteissa vaihtelee. Kaikki kuurosokeista sisäkorvaistutteen käyttäjistä eivät tarvitse tulkkia musiikin kuuntelussa, mutta osalle tulkkauksen ja kuvailun antama tuki on tärkeää. Musiikin tulkkauksen tehtävä on tukea laulun sanojen kuulemistä. Tulkkauksessa käytetyt menetelmät riippuvat kuurosokean kommunikaatiossaan käyttämistä menetelmistä. Niitä voivat olla esimerkiksi tulkkaus viittomakielelle tai viitotulle puheelle kapeaan näkökenttään tai taktiisesti. Musiikin kuvailua käytetään vähemmän kuin tulkkausta, eikä kaikilla sisäkorvaistutetta käyttävillä kuurosokeilla ole vielä tietoa musiikin kuvailun mahdollisuuksista. Tiedon lisäämisen kautta useampi sisäkorvaistutetta käyttävä kuurosokea voisi nauttia musiikin kuvailun antamasta tuesta ja elämyksestä musiikin kuuntelussa.</p> <p>Opinnäytetyöni tarjoaa uutta tietoa sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden musiikin kuuntelusta ja tulkin käytöstä musiikkia kuunnellessa. Opinnäytetyöni avulla sekä opinnäytetyöni tilaaja, Suomen Kuurosokeat ry:n Kommunikaatiopalvelut että musiikin tulkkausta ja kuvailua tarjoavat viittomakielen tulkit saavat tärkeää tietoa asiakkaidensa ajatuksista, kokemuksista ja toiveista. Työtä voivat hyödyntää myös kuurosokeiden suuntautumisopintoja tekevät tulkkiopiskelijat. Sisäkorvaistutetta käyttävät kuurosokeat voivat löytää opinnäytetyöstä vertaiskokemuksia ja vinkkejä musiikin kuunteluun ja siitä nauttimiseen omassa elämässään.</p>	
Asiasanat: kuurosokeat, sisäkorvaistute, musiikki, tulkkaus, kuvailu	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Interpreting and linguistic accessibility

ABSTRACT

Author Sanni Sahi	Number of Pages 52 +3
Title Deafblind cochlear implant recipients' perceptions on listening to music, music interpreting and music description	
Supervisor Tytti Koslonen	
Subscriber and/or Mentor The Finnish Deafblind Association, Communication Unit Riitta Lahtinen, PhD, Head of communication unit	
<p>Abstract</p> <p>The amount of cochlear implant recipients is growing. Due to technological progress music perception in cochlear implant recipients and their music appreciation has become a trending topic. The number of deafblind cochlear implant recipients is increasing among the clients of sign language interpreters. Music can be listened during interpreted situations and one of the interpreter's tasks can be interpreting and describing music to the deafblind client who uses cochlear implants.</p> <p>The purpose of this thesis was to research and describe deafblind cochlear implant recipients' perceptions on listening to music, music interpreting and music description. This information was obtained using theme interview. Four deafblind cochlear implant recipients were interviewed. Collected material was analyzed using qualitative analytic techniques.</p> <p>The results showed that deafblind cochlear implant recipients enjoy music even though there can be some challenges perceiving it. Overall music is more enjoyable post-implantation giving it a greater importance in their lives.</p> <p>Some individuals find the aid and support of an interpreter valuable while some consider it unnecessary. The function of interpreting music is to support the perception of lyrics in the music. Interpreting music is used more compared to music description. This may be due to the lack of knowledge about the possibilities of music description.</p> <p>My thesis offers new information about deafblind cochlear implant recipients' thoughts, experiences and hopes about listening to music, music interpreting and music description which can benefit the subscriber of my thesis as well as sign language interpreters and interpreter students.</p>	
Keywords deafblind, cochlear implant, music, interpreting, description	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 KUUROSOKEUS, SISÄKORVAISTUTE JA TULKKAUSPALVELU	7
2.1 Kuurosokeus ja kuurosokeiden kommunikaatio	7
2.2 Sisäkorvaistutetta käyttävä kuurosokea	9
2.3 Sisäkorvaistutetta käyttävälle kuurosokealle tulkkaus	12
3 SISÄKORVAISTUTETTA KÄYTTÄVÄ KUUROSOKEA JA MUSIIKKI	15
3.1 Musiikin merkitys ihmiselle	15
3.2 Musiikin kuuntelu sisäkorvaistutteella	16
4 MUSIIKIN TULKKAUS JA KUVAILU SISÄKORVAISTUTETTA KÄYTTÄVÄLLE KUUROSOKEALLE	20
4.1 Musiikin tulkkauksen ja kuvailun erot	20
4.2 Musiikin tulkkaus	21
4.3 Musiikin kuvailu	22
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	25
5.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	25
5.2 Haastattelun toteutus	27
5.3 Aineiston analyysi	30
6 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYYSI	32
6.1 Kohdejoukon tausta	32
6.2 Sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin kuuntelusta	34
6.3 Sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin tulkkauksesta ja kuvailusta	38
7 POHDINTA	44
LÄHTEET	48
LIITTEET	53
Liite 1 Teemahaastattelurunko	53
Liite 2 Haastattelulupa	55

1 JOHDANTO

Sisäkorvaistutteen käyttö yleistyy ja myös viittomakielen tulkkien asiakkaila on niitä enenevissä määrin. Myös kuurosokeiden sisäkorvaistutteen käyttäjien ryhmä kasvaa. Sisäkorvaistutteen mahdollisuuksia musiikin välittämisessä on alettu tutkia ja kehittää ja sen myötä musiikin kuuntelusta istutteen avulla on tullut ajankohtainen aihe. Musiikkia kuunnellaan myös tulkatuissa tilanteissa, ja tulkin tehtäviin voi kuulua musiikin välittäminen tulkkauksen ja kuvailun avulla kuurosokealle sisäkorvaistutteen käyttäjälle.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia ja tuoda esiin sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin kuuntelusta ja tulkin käytöstä musiikkia kuunnellessa. Aihetta selvitän seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

1. Millaisia käsityksiä sisäkorvaistutetta käyttävillä kuurosokeilla on musiikin kuuntelusta?
2. Millaisia käsityksiä sisäkorvaistutetta käyttävillä kuurosokeilla on musiikin tulkkauksesta ja musiikin kuvailusta?

Opinnäytetyössäni käytetty aineisto on kerätty neljällä teemahaastattelulla, joiden avulla olen saanut tarkkaa ja syvällistä tietoa sisäkorvaistutetta käyttäviltä kuurosokeilta itseltään. Aineisto on analysoitu käyttämällä teoriaohjaavan sisällyönanalyysin keinoja. Opinnäytetyöni tilaaja on Suomen Kuurosokeat ry:n Kommunikaatiopalvelut ja työelämäohjaaja on Kommunikaatiopäällikkö Riitta Lahtinen.

Musiikin kuuntelua sisäkorvaistutteen avulla on aiemmin tutkittu jonkin verran sekä Suomessa että muualla. Esimerkiksi Drennan ja Rubinstein (2008) ovat tutkineet musiikin havaitsemista sisäkorvaistutteen avulla ja Gfeller on muiden tutkijoiden kanssa tehnyt 1990-luvun alusta asti tutkimusta esimerkiksi äänen korkeuden, melodioiden ja soitinvärien havaitsemista sisäkorvaistutteen avulla (Gfeller, Christ, Knutson, Witt, Murray & Tyler 2000, 405). Sisäkorvaistutetta käyttävien kokemuksia musiikista kuulohavaintoja kokonaisvaltaisemmin ovat tutkineet esimerkiksi Bartel, Greenberg, Friesen, Ostroff, Bodmer, Shipp ja Chen (2011). Suo-

nessa aihetta on tutkinut esimerkiksi Iina Reinikainen (2008) Pro gradu -tutkielmassaan sisäkorvaistutetta käyttävien lasten näkökulmasta. Tutkimuksissa on tutkittu sisäkorvaistutetta käyttäviä henkilöitä, joilla ei ole näön rajoitetta. Tutkimustietoa sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden musiikin kuuntelusta ei vielä juurikaan ole.

Musiikin tulkkauksesta ja kuvailusta kuurosokeille on tehty aiemmin opinnäytteitä. Lankinen (2003) on tutkinut kuurosokeiden kokemuksia musiikista ja heille musiikin välittämiseen sopivia tulkkausmenetelmiä, Siipola (2006) keskittyi työssään kehonliikkeiden ja tanssin käyttämiseen musiikin tulkkausmuotona kuurosokealle ja Lahtinen ja Varjonen (2011) ovat pyrkineet kokoamaan yhteen perustietoja musiikin kuvailusta. Opinnäytetöiden lisäksi Lahtinen (2008) sekä Palmer, Lahtinen ja Ojala (2012) ovat tutkineet ja kehittäneet kosketukseen perustuvia menetelmiä musiikin kuvailussa. Mainitsemani tutkimukset toimivat hyvänä pohjana opinnäytetyölleni, ja hyödynnän niissä kerättyä tietoa omassa työssäni.

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen ja aihe perusteltu, sillä musiikin tulkkausta tai kuvailua sisäkorvaistutetta käyttävälle kuurosokealle ei ole juurikaan tutkittu. Opinnäytetyöni tarjoaa uutta tietoa sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksistä, jotka koskevat musiikin kuuntelua ja tulkin käyttöä musiikin kuuntelutilanteissa. Opinnäytetyötäni voivat hyödyntää esimerkiksi opinnäytetyön tilaaja sekä kuurosokeille tulkkauksia tekevät viittomakielen tulkit, sillä he voivat tulosten avulla kehittää toimintaansa vastaamaan asiakkaidensa tarpeita. Työn lukemisesta hyötyvät myös kuurosokeiden suuntautumisopintoja tekevät tulkkiopiskelijat. Toivon, että myös sisäkorvaistutetta käyttävät kuurosokeat voivat löytää opinnäytetyöstä vertaiskokemuksia ja vinkkejä musiikin kuunteluun ja siitä nauttimiseen omassa elämässään.

2 KUUROSKEUS, SISÄKORVAISTUTE JA TULKKAUSPALVELU

Tässä luvussa kerron perustietoja kuurosokeudesta ja sekä kuurosokeiden kommunikaatiosta. Kuvaan myös sisäkorvaistutetta ja sen toimintaa sekä luonnehdin sisäkorvaistutetta käyttävää kuurosokeaa aiemman tutkimustiedon varassa. Luvun lopussa kerron myös kuurosokeiden tulkkauspalvelusta sekä sisäkorvaistutetta käyttävälle kuurosokealle tulkkauksesta.

2.1 Kuurosokeus ja kuurosokeiden kommunikaatio

Käsitteellä kuurosokea tarkoitetaan henkilöä, jolla on sekä kuulo- että näkövamma. Vaikka nimityksestä voi tulla mieleen henkilö, joka ei kuule tai näe lainkaan, sitä käytetään myös henkilöistä, joilla on toiminnallista, jäljellä olevaa näköä, kuuloa tai molempia. (Kovanen 2012, 8.) Itseasiassa suurin osa kuurosokeista näkee tai kuulee jonkin verran. Esiintyessään yhdessä nämä toimintarajoitteet kuitenkin vahvistavat toisiaan, sillä näkö ei voi kompensoida kuulon alenemaa eikä kuulo voi kompensoida näkövammaa. Kuurosokeus on siis kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmä, joka voi aiheuttaa ongelmia muun muassa kommunikaatiossa, tiedonhankinnassa, orientoitumisessa sekä liikkumisessa. (Kuurosokeat ry 2011, 41.)

Kuurosokeiden ryhmä on hyvin vaihteleva, koska siihen kuuluvien henkilöiden vammojen laatu, eteneminen ja vammautumisikä vaihtelevat paljon (Rouvinen 2003, 13). Kuurosokeus on yläkäsite ja kuurosokeista henkilöistä käytetään erilaisia nimityksiä, joiden avulla tuodaan esille näitä eroavaisuuksia. Nimityksiä ovat muun muassa kuulonäkövammaiset, täysin kuurosokeat, syntymästä saakka kuurosokeat ja kuurosokeutuneet. Kuurosokeuden ryhmiä voidaan eritellä myös diagnoosien, jäljellä olevien aistien sekä kommunikaatiomenetelmien mukaan. (Lahtinen 2008, 21.) Tässä opinnäytetyössä käytän vain yläkäsitettä kuurosokea ja sillä tarkoitan kaikkia henkilöitä, joilla on jonkin asteinen kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmä.

Kuurosokeiden käyttämien kielten ja kommunikaatiotapojen runsaus lisää ryhmän vaihtelevuutta. Kuurosokean henkilön käyttämä kieli valikoituu yleensä kuuloasteen perusteella, esimerkiksi huonokuuloinen, kuuroutunut tai kuuro käyttävät erilaisia kielimuotoja (Lahtinen 2006, 185). Huonokuuloiset ja kuuroutuneet henkilöt käyttävät yleensä puhuttua kieltä (Lahtinen 2008, 23), kun taas kuurona syntyneet tai varhaislapsuudessa kuuroutuneet kuurosokeat käyttävät yleensä viittomakieltä (Rouvinen 2003, 18).

Kuurosokealla viestin tuottaminen ja vastaanottaminen tapahtuvat usein eri tavoilla (Marttila 2006b, 23). Puhuttua kieltä käyttävä kuurosokea voi ilmaista itseään yleensä puheella, mutta tarvita kielen vastaanottoon muita menetelmiä ja apuvälineitä (Rouvinen 2003, 20). Rasan (2006) mukaan kuurosokea voi käyttää puheen vastaanottamiseen kuulemista tukevia teknisiä apuvälineitä, kuten kuulolaitteita, henkilökohtaista FM-laitetta eli radiotaajuudella toimivaa lähetin- ja vastaanotinlaitteistoa tai induktiota, jonka avulla ääni siirtyy äänilähteestä langattomasti magneettikentän välityksellä kuulolaitteeseen (Lahtinen 2008, 23). Huulitalukutaito auttaa puheen vastaanottamista, jos näkökyky riittää siihen (Lahtinen 2006, 188). Huulioluvun tukena voi käyttää esimerkiksi viitottua puhetta, eli puhutun kielen mukaan puhumista selvällä huuliolla yhdistettynä samanaikaisesti käytettäviin viittomiin, tai sormiaakkosia, jotka ovat osa viittomakieltä. Puhetta voidaan välittää myös kirjoittamalla normaaleilla kirjaimilla, tikkukirjoituksella tai pistekirjoituksella (Rouvinen 2003, 20–21).

Viittomakieltä käyttävä kuurosokea, jolla on näönjäänteitä, vastaanottaa viittomakieltä näköaistillaan kuten näkevä kuurokin (Rouvinen 2003, 19). Jos näkökenttä on kaventunut, kuurosokealle viitotaan sopivalta etäisyydeltä ja viittomat mukautetaan kapeaan näkökenttään. Kun näkö ei riitä visuaaliseen vastaanottamiseen, siirrytään taktiili- eli kädestä käteen viittomiseen. (Marttila 2006a, 37; Lahtinen 2008, 23.) Taktiilissa viittomakielessä viittomista vastaanotetaan käsin ja hahmotetaan tuntoaistilla viittomisen kosketuksesta ja liikkeestä saadun tiedon avulla (Marttila 2006a, 37). Myös viitottua puhetta ja sormiaakkosia voidaan käyttää taktiilisti (Lahtinen 2008, 23).

Näkö- ja kuuloaistin heikentyessä kuurosokea voi siirtyä käyttämään kommunikaatiossaan enemmän tuntoaistia (Lahtinen 2008, 23). Kuurosokeat voivat hyötyä sosiaalishaptisesta kommunikaatiosta, jossa keholle tuotetaan viestejä kosketuksella ja liikkeellä. Näitä viestejä kutsutaan haptiiseiksi ja niillä välitetään ympäristötietoa ja vihjeitä vastaanottajalle. (Lahtinen & Palmer 2014, 11, 19, 33.) Haptiiseilla välitettävää tietoa voivat olla esimerkiksi keskustelukumppanin ilmeet ja liikkeet, tilan muodot ja reitit tai teatterin tai elokuvien tai musiikin tapahtumat (mt., 21). Kosketuksen käyttöä on opeteltava ja erilaisia kosketuksia on harjaannuttava erottelemaan (Lahtinen 2008, 30).

Jos kuulo- tai näkövamma on etenevä, kuurosokea voi joutua mukauttamaan tai vaihtamaan kommunikaatiotapaa jopa useasti elämänsä aikana ja uuden tavan oppiminen voi viedä aikaa (Rouvinen 2003, 20; Lahtinen 2008, 23). Näissä tapauksissa henkilön ilmaisukieli puheella tai viittomalla yleensä säilyy samana, mutta kielen vastaanottamisen menetelmät vaihtuvat (Lahtinen 2004, 12). Kuurosokeiden käyttämä kieli ja kommunikaatiotapa voi vaihtua tilanteittain ja ympäristöstä riippuen. Usein he käyttävät monia kommunikaatiotapoja rinnakkain ja jopa yhtä aikaa niin, että menetelmät tukevat toisiaan (Rouvinen 2003, 18).

2.2 Sisäkorvaistutetta käyttävä kuurosokea

Sisäkorvaistute on sähköinen kuulolaite. Se on kuulon apuväline henkilöille, joille tavallinen, akustinen kuulokoje ei enää tuo riittävää apua kuulemiseen. (LapCI ry 2017; Kuuloliitto ry 2015, 2.) Tavallinen kuulokoje auttaa kuulemista vahvistamalla korvan kautta kuultavaa ääntä, kun taas sisäkorvaistute muuttaa äänen sähköisiksi signaaleiksi, jotka johdetaan kuulohermoon (Sume 2008, 17). Sisäkorvaistutetta voidaan kutsua myös kokleaimplantiksi, sisäkorvaimplantiksi, arkisemmin implantiksi tai siihen voidaan viitata lyhenteellä SI. Tässä työssä käytän termejä sisäkorvaistute ja istute.

Sisäkorvaistutejärjestelmä koostuu pään sisäisistä ja pään ulkoisista osista. Sisäiset osat ovat leikkauksella ihon alle asettava vastaanotin sekä sisäkorvan simpukkaan pujotettu elektrodijärjestelmä. Ulkoiset osat ovat ääniprosessori, joka on tavallisen kuulokojeen kokoinen, sekä mikrofoni ja lähetinkela, joka py-

syy paikallaan korvan takana pienen magneetin avulla. Mikrofonit vastaanottaa äänet, jotka siirtyvät sähköisenä äänisignaalinä johtoa pitkin ulkoiseen lähetinkelaan. Lähetinkelasta signaalit siirtyvät ihon läpi ihon alla olevaan vastaanottiin. Siellä tiedot äänestä puretaan ja ne siirtyvät elektrodeja pitkin sisäkorvan kuulohieron säikeisiin. (Sume 2008, 17.) Sisäkorvaistute siis muuttaa äänet sähköisiksi impulsseiksi, jotka ärsyttävät kuulohermoa ja aivot tulkitsevat ne ääniksi (LapCI ry 2017).

Luotosen (2004) mukaan maailmalla sisäkorvaistutteita on käytetty aikuisten parissa 1960-luvulta alkaen ja Suomessa sisäkorvaistutteiden asennus kuurouneille aikuisille aloitettiin 20 vuotta myöhemmin (Hoikkala 2013, 20). Aikuisia sisäkorvaistutteen saaneita oli vuoden 2005 syyskuussa 193 (Laurén 2006, 200). Kymmenen vuotta myöhemmin, vuoden 2015 lopussa aikuisia sisäkorvaistutteen käyttäjiä on 841 (Kuuloliitto ry 2017). Lukuja vertaamalla voidaan nähdä, että istutteen käyttö yleistyy kovaa vauhtia. Nykyään myös kaksoisaistivamman kuuloa pystytään parantamaan sisäkorvaistuteleikkauksen avulla ja pohjoismainen suuntaus on siihen, että kuurosokeutuille ja myös kuurosokeina syntyneille on alettu suositella sisäkorvaistutetta yhä useammin (Hoikkala 2013, 14, 91).

Sisäkorvaistuteleikkaus tehdään yliopistollisessa keskussairaalassa ja on nykyään rutiininomaista korvakirurgiaa. Onnistunut leikkaus on kuitenkin vasta alkua pitkässä kuulon osittaiseen palautumiseen tähtäävässä prosessissa. Korvakirurgin lisäksi tarvitaan muun muassa puheterapeutin, neurologin, toimintaterapeutin ja kuurosokean istutteen käyttäjän tapauksessa myös kuurosokeiden tulkin yhteistyötä. (Lehtinen 2006, 66.) Leikkauksen jälkeen istute aktivoidaan ja sen kuuntelualueet säädetään käyttäjälle sopivaksi. Tarkoituksena on saada laitteesta suurin mahdollinen apu kuulemiseen ja tähän voi varsinkin alussa tarvita useita säätökertoja. (Kuuloliitto ry 2015, 3.) Laitteen aktivoinnista alkaa noin vuoden kestävä kuntoutus, jossa aivot harjaannutetaan tulkitsemaan istutteen kautta tulevia kuuloaistimuksia (Lehtinen 2006, 67).

On tärkeää harjoitella kuuntelemista myös omatoimisesti, sillä aivojen on opeltava tulkitsemaan uusia signaaleja, joita istute kuulohermoon lähettää (Kuuloliitto 2015, 3). Kuurosokeilla istutteen käyttäjillä harjoittelu ei välttämättä onnistu omatoimisesti, sillä näkövamma vaikeuttaa harjoittelua. Ääniä ja niiden lähteitä opeteltaessa uudet ja oudot äänet edellyttävät, että joku muu nimeää kohteen, sillä kuurosokealle voi olla haastavaa etsiä äänen lähde näköaistin avulla (Lahtinen, Palmer & Lahtinen 2009, 67). Esimerkiksi tulkeilla voi olla suuri rooli uuden äänimaailman ja äänten lähteiden kuvailussa. Kuurosokealla istutteeseen tottuminen voi viedä kauemmin, kuin käyttäjällä, jolla ei ole näön rajoitetta.

Suurin osa istutteen käyttäjistä tuntee kuulonsa tason kohenevan ja elämänlaatusa paranevan, kunhan istutteen käyttöön on tottunut (Kuuloliitto ry 2015, 2). Jeron (2007, 69) tutkimuksessa istutteen saaneet kuurosokeat usher-potilaatkin ovat kokeneet implantoinnin erittäin hyödylliseksi ja elämänlaatua parantavaksi. Suurin vaikutus istutteella on usein kuurosokean kommunikaation esteiden vähenemiseen (Soper 2006, 25). Istutteen avulla puheen voi kuulla selvemmin ja kahdenkeskiset keskustelut voivat sujua hyvin. Äänimaailma muuttuu myös rikkaammaksi, laajemmaksi ja luonnollisemmaksi verrattuna kuulokojeeseen. (Kangasniemi 2015, 20, 23.) Sisäkorvaistute ei kuitenkaan tee kuulosta normaalia ja istutteen vaikutus ja siitä saatava hyöty vaihtelee yksilöllisesti (Kuuloliitto ry 2016).

Haasteita sisäkorvaistutteella kuunteluun voi aiheuttaa esimerkiksi hälyinen tai kaikuva tila, jossa istutteen käyttäjän voi olla vaikea erottaa puhetta muiden äänien joukosta (Laurén 2006, 201). Myös useamman ihmisen osallistuminen keskusteluun voi tuoda ongelmia istutteella kuulemiseen (Kangasniemi 2015, 24). Jos istute on vain yhdessä korvassa, suuntakuulo puuttuu kokonaan. Suomessa vaikeasti kuulonäkövammaiset ovat oikeutettuja molemminpuolisiin istutuksiin, joilla voidaan saada suuntakuuloa ja paras mahdollinen toiminnallinen kuulo, joka auttaa selviytymään arjessa (Kuuloliitto ry 2015, 3). Osa kuurosokeista ei siitä huolimatta saavuta istutteilla puheen kuulemisen tasoa, mutta ne ovat avartaneet kuurosokean maailmaa esimerkiksi ympäristöään kuulemiseen ja musiikin kuunteluun (Hoikkala 2013, 91).

Kohentuneesta kuulon tilanteesta huolimatta istutteen saaneella kuurosokealla henkilöllä on edelleen kaksoisaistivamma. Kuulon lisäksi myös näön tilanne vaikuttaa hänen kommunikaationsa, ympäristöön orientoitumiseensa ja liikkumiseensa. Kuten muilla kuurosokeilla, myös istutetta käyttävillä näkeminen on yksilöllistä ja voi vaihdella tilanteittain. Esimerkiksi valaistusolosuhteet voivat vaihtua nopeasti ja hämäräsokeus, häikäistyminen ja kontrastien erottelun vaikeus voivat häiritä näkemistä. (Lahtinen 2004, 20.)

2.3 Sisäkorvaistutetta käyttävälle kuurosokealle tulkkaus

Kuurosokeuden vuoksi ihminen voi kohdata haasteita jokapäiväisissä tilanteissa, kuten kommunikaatiossa, tiedonsaannissa, fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön orientoitumisessa sekä itsenäisessä liikkumisessa (Marttila 2006a, 10). Kuurosokean ”apuvälineenä” näissä tilanteissa voi toimia tulkki, joka varmistaa asiakkaansa itsenäisen osallistumisen, oman elämän hallinnan ja yhteiskunnan palvelujen normaalin käytön (Rouvinen 2003, 40). Tulkkipalvelun tavoitteena on, että kuurosokea henkilö voi osallistua yhteiskunnan toimintoihin mahdollisimman täyspainoisesti (Marttila 2006b, 10). Tulkkia voi käyttää työssä käyntiin, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen sekä virkistykseen liittyvissä tilanteissa. Kuurosokealla on oikeus käyttää tulkkipalvelua vähintään 360 tuntia vuodessa ja sen käyttö on maksutonta. (Kela 2017.)

Kuurosokeille tulkkaus on erilaista kuin kuuroille kieleltä kielelle tulkkaus (Lahtinen 2004, 109). Kuurosokeille tulkkaus koostuu kolmesta osa-alueesta: kielellisestä tulkkauksesta, kuvailusta ja opastamisesta. Kielelliseen tulkkaukseen kuuluu viestin kääntäminen kieleltä toiselle tai viestin toistaminen kuurosokean käyttämällä vastaanottotavalla. (Lahtinen 2006, 184.) Kuvailu taas antaa kuurosokealle tietoa ympäristöstä ja tukee puutteellisella näöllä tai kuulolla tehtyjä havaintoja. Opastuksella tarkoitetaan turvallista ja luontevaa liikkumista oppaan kanssa ja orientoitumista tilaan ja tilanteeseen. (Marttila 2006b, 18, 20.)

Kuurosokeille tulkkaus on haastavaa, mutta samalla se voi olla monimuotoisuutensa takia mielenkiintoista ja vaihtelevaa. Haasteelliseksi sen tekee asiakkaiden heterogeenisyys. Kuulon ja näön vaikeusasteet ovat erilaisia, samoin kieli-

ja kulttuuritausta sekä kuurosokeiden käyttämät kommunikaatiomenetelmät. (Lahtinen 2006, 182.) Tulkkauksessa ja kuvailussa käytettäviä menetelmiä voi olla käytössä useampia yhtä aikaa ja niitä voidaan joutua vaihtamaan myös kesken tulkkauksen (Marttila 2006b, 23).

Kuurosokea voi tarvita ja haluta käyttää tulkkia sisäkorvaistutteen tuomista hyödyistä huolimatta. Esimerkiksi Soperin (2006, 27) tutkimukseen osallistuneet kuurosokeat tarvitsivat tukea kommunikaatioon ja turvalliseen liikkumiseen istutteen saamisen jälkeenkin. Sujuva tulkkaus kuurosokeille -selvityksessä sisäkorvaistutetta käyttävät kuurosokeat kertoivat, että istutteen saaminen on kuitenkin muuttanut heidän tulkin käyttöönsä verrattuna aikaan ennen istutetta (Lahtinen 2004, 106). Sisäkorvaistutetta käyttävä henkilö pystyy monissa tilanteissa kuulemaan ainakin jonkin verran ja tulkkauksen tarkoitus on silloin tukea kuuloa (Laurén 2015). Tulkin on tärkeä tietää toiminnallisen kuulon ja näön mahdollisuuksista tulkkauksilanteessa ja miettiä erityisesti, mitä tietoa henkilö saa apuvälineillä ja mistä tiedosta hän jää paitsi (Lahtinen 2004, 20).

Sisäkorvaistutteen avulla kuurosokea voi käyttää kuuloa aiempaa useammin esimerkiksi puheen vastaanottamisessa, jos taustahälyä ei ole liikaa (Lahtinen 2004, 106) ja silloin kielellisen tulkkauksen osuus tulkkauksessa vähenee. Jos apuvälineellä kuuntelu ei yksinään riitä, puhetta vastaanottavan kuurosokean tulkki voi esimerkiksi toistaa puheen selvästi ja rauhallisesti (Marttila 2006b, 26). Tulkkauksessa tästä menetelmästä käytetään nimitystä puheen toisto. Siinä tulkki siis toistaa puhutun viestin selkeällä huuliolla joko äänettömästi tai äänen kanssa niin, että viesti välittyy vastaanottajalle. Tulkki voi toistaa puhetta vastaanottajan lähellä, hänen kuulolaitteensa mikrofoniin tai muuhun apuvälineeseen, jonka kautta henkilö pystyy ottamaan puhetta vastaan. (Laurén 2006, 204.)

Sisäkorvaistutteen käyttäjällä voi olla aikaisempaa aktiivisempi rooli itselleen sopivien menetelmien määrittelyssä, koska hänellä on parempi kontrolli ympäristöstään (Martikainen & Rainó 2014, 44). Martikaisen ja Rainón (2014, 43) tutkimuksessa sisäkorvaistutetta käyttävillä lapsilla ja nuorilla puheen toiston lisäksi tulkkauksimenetelmistä suosituimpia olivat viitotulle puheelle tulkkauksen ja tukiviittomat. Myös kuurosokeat istutteen käyttäjät voivat käyttää puheen kuun-

telun tukena tai sijasta muita vastaanoton menetelmiä, esimerkiksi viittomakieltä tai viitottua puhetta. Tulkit ovat kokeneet äänen ja puheen käytön viittomisen kanssa lisääntyneen tulkatessa sisäkorvaistutteen saaneille kuurosokeille (Lahtinen & Marttila 2004, 32).

Sisäkorvaistutetta käyttävällä kuurosokealla ympäristöön orientoituminen voi olla hankalaa kuulosta huolimatta, sillä visuaalisen informaation saaminen on heikentynyttä näön rajoituksista johtuen. Kuurosokeille tulkkaukseen liittyy olennaisena osana tulkin tuottama kuvailu, jonka tarkoituksena on selkiyttää ympäristöä ja sen tapahtumia kuurosokealle, joka muuten voisi jäädä paitsi tästä tiedosta. Riittävän kuvailun avulla kuurosokea henkilö voi tuntea olonsa turvallisiksi ja itsenäiseksi sekä nauttia tilanteesta ja olla kiinnostunut siitä. (Lahtinen ym. 2009, 12, 61.) Kuvailu voi olla puhuttua tai viitottua (Lahtinen 2006, 191) tai siinä voidaan käyttää sosiaalishaptista kommunikaatiota. Viimeiseksi mainittua käytettäessä kuvailija muuttaa saamansa visuaalisen tai audittiivisen tiedon esimerkiksi kehon liikkeiksi tai vastaanottajan keholle piirretyksi viestiksi josta hän tunnistaa viestin. Menetelmä mahdollistaa sosiaalista osallistumista, kokemusten jakamista ja tilaan orientoitumista. (Lahtinen & Palmer 2014, 33.)

Visuaalisen informaation lisäksi myös audittiivista informaatiota on mahdollista kuvailla (Lahtinen ym. 2009, 12). Tulkkaustilanteessa tulkki voi huomioida kuulemisen hankaluuksia antamalla kuulemista tukevaa tietoa (Lahtinen 2004, 18). Äänten ja niiden ominaisuuksien kuvailusta voivat erityisesti hyötyä sisäkorvaistutteen saaneet ja kuuroutuneet, joille tuki äänen olemuksesta voi olla hyvinkin tarpeellista ja haluttua (Kujanpää 2016, 2).

Sisäkorvaistutetta käyttävälle tulkkauksen tarve tilanteessa voi olla joko ajoittaista tai jatkuvaa (Martikainen & Rainó 2014, 44). On myös tilanteita, joihin sisäkorvaistutetta käyttävä kuurosokea asiakas tilaa tulkin vain varmuuden vuoksi (Lahtinen & Marttila 2004, 32). Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten ja nuorten parissa kaikilla ei ole tarvetta tulkkauspalveluun (Martikainen & Rainó 2014, 32) ja saman voi olettaa koskevan myös aikuisia sisäkorvaistutteen käyttäjiä.

3 SISÄKORVAISTUTETTA KÄYTTÄVÄ KUUROSOKEA JA MUSIIKKI

Tässä luvussa raapaistaan pintaa musiikin eri merkityksistä ihmiselle. Tämä on tärkeää, jotta ymmärtäisimme miksi musiikin kuuntelun mahdollistaminen myös kuurosokeille on tärkeää. Kerron myös musiikin noususta ajankohtaiseksi aiheeksi sisäkorvaistuteteknologian puolella ja käyttäjien keskuudessa ja kuvaan sisäkorvaistutteen mahdollisuuksia musiikin kuuntelussa.

3.1 Musiikin merkitys ihmiselle

Musiikilla on mahtava voima. Se on ollut aina osa ihmisten elämää ja meillä näyttää olevan syvä sisäinen tarve tuottaa sekä kuunnella musiikkia. Musiikki merkitsee ihmisille paljon, vaikkakin eri ihmisille eri asioita (Lehtiranta 2004, 15, 19). Meillä jokaisella on varmasti omat kokemuksemme musiikista, josta voi nauttia monilla eri tavoilla, kuunnellen, soittaen tai laulaen sekä sen aikaansaamista elämyksistä. Lempimusiikki voi olla tärkeä osa ihmisen persoonaa ja joillakin musiikki voi liittyä myös elämän tarkoituksen ja merkityksellisyyden kokemiseen. Toisaalta kaikki eivät ajattele suhdettaan musiikkiin ollenkaan tietoisesti. (Saukko 2013, 70–72).

Musiikilla on suuri ja laajoille alueille ulottuva vaikutus ihmisiin. Musiikki vaikuttaa tunteisiimme, ajatteluun ja oppimiseen ja sillä on myös fysiologisia ja terapeuttisia vaikutuksia. Musiikki voi esimerkiksi herättää vahvoja tunne-elämyksiä tai muuttaa kokemiamme tunteita toisenlaisiksi ja sitä kuunnellessa ihminen voi kokea syviäkin henkisiä elämyksiä. (Lehtiranta 2004, 73–74, 83, 89). Musiikki vaikuttaa myös ihmisen terveydentilaan monella tavalla (mt., 97). Usein käytämmekin musiikkia, joko tietoisesti tai sen kummemmin ajattelematta, hyvinvointimme ja mielenterveytemme edistämiseen. Musiikki voi rentouttaa meitä ja kohentaa mielialaa, luoda turvaa ja auttaa unohtamaan huolet. Sen kautta voi myös purkaa ja käsitellä omia tunteita. Esimerkiksi lempimusiikin kuuntelu tekee ihmiselle hyvää. (Saukko 2013, 71–72.)

Jokaisella meistä, myös itseään epämusikaalisina, laulutaidottomina tai rytmittomina pitävillä on mahdollisuus nauttia musiikista ja saada siitä iloa ja hyötyä elämään (Saukko 2013, 70). Olemme myös tottuneet pitämään musiikkia lähinnä kuulevien kulttuuriin kuuluvana asiana. Kuitenkin myös kuurosokeat ja kuurot voivat nauttia musiikista, jonka he aistivat muun muassa jäljellä olevan kuulon, musiikista aiemmin saadun kuulomuiston tai miellyttävien värähtelyjen tunnustelun kautta (Rouvinen 2003, 55; Lahtinen & Palmer 2005, 4).

Tässä työssä käsittelen musiikkia jaettuna kahteen lajiin. Laulumusiikilla tarkoitan musiikkia, jossa sanoitukset eli lyriikkaa ja niitä lauletaan soittimilla tuotetun musiikin säestämänä. Instrumentaalimusiikilla tarkoitan taas soittimilla tuotettua musiikkia, jossa ei ole laulua tai sanoja. Molemmissa lajeissa musiikki koostuu eri elementeistä. Niitä ovat esimerkiksi rytmi, melodia, harmonia eli useiden päällekkäisten äänten tai sointujen käyttö musiikissa, dynamiikka eli äänen voimakkuuden vaihtelu sekä sointiväri. Sointivärillä tarkoitetaan äänen ominaislaatua, joka erottaa sen muista samalla korkeudella ja voimakkuudella soitetuista äänistä. Eri soittimilla on omat sointiväriinsä, mutta myös samasta soittimesta voi saada erilaisia sointivärejä. (Drennan & Rubinstein 2008.)

3.2 Musiikin kuuntelu sisäkorvaistutteella

Sisäkorvaistute on kehitetty alun perin puheen kuunteluun ja se onkin toiminut hyvin puheen välittämisessä. Sisäkorvaistutteella kuunnellun musiikin välittäminen ei kuitenkaan onnistu siltä yhtä hyvin. (Drennan & Rubinstein 2008; Bartel, Greenberg, Friesen, Ostroff, Bodmer, Shipp & Chen 2011, 27.) Puheessa käytetään musiikkia rajoittuneempia taajuuksia ja puhe käyttää vain osaa implantin mahdollisuuksista. Musiikki taas käyttää sisäkorvaistutteen kaikkia kanavia, koko äänialaa ja voimakkuuksia. Musiikki rytmin, melodian ja muiden elementtien kokonaisuutena testaa sisäkorvaistutteen mahdollisuuksia sen äärirajoilla asti. (Ojala 2012.)

Sisäkorvaistuteleikkausten alkaessa sen mahdollisuuksiin suhtauduttiin varovaisesti. Alkuaikoina sisäkorvaistutetekuntoutuksen tavoitteena pidettiin esimerkiksi ympäristöäänien kuulemista, sittemmin alettiin tavoitella toimivaa puhe-

kommunikaatiota ja vasta viime aikoina on kiinnitetty yhä enemmän huomiota musiikin havaitsemiskykyyn sisäkorvaistutteen avulla (Vikman 2015, 31). Tällä hetkellä sisäkorvaistutteen toimintaa melussa ja muissa ympäristöissä tutkitaan ja yritetään kehittää. Tavoitteena on muun muassa parantaa sisäkorvaistutteen käyttäjien kuunnella ja nauttia musiikista. Istuteleikkauksessa kuulonjäänteiden säilyttäminen varsinkin sellaisilla ihmisillä, jotka voisivat hyötyä elektroakustisesta ärsykkeistä (kuulokojeesta) on myös tutkimuksen alla. (European Association of Cochlear Implant Users 2013.)

Edelleen saatetaan korostaa sitä, että sisäkorvaistutteella tai kuulokojeella on vaikeaa havaita musiikkia ja monille on vielä uutta, että esimerkiksi kuulovammainen lapsi voi olla musikaalinen ja harrastaa musiikkia (Kivimäki 2015, 25). Tekniikan ja kuntoutuksen kehittyessä musiikin kuuntelusta sisäkorvaistutteella ja sisäkorvaistutetta käyttävien musiikin harrastamisesta on tullut tavallisempaa ja aihe on noussut ajankohtaiseksi. Esimerkiksi Englannissa Mary Hare -kuurojen koulussa musiikki on oppilaille jo arkipäivää. Sisäkorvaistutetta käyttävät lapset soittavat eri soittimia ja myös laulavat. He tekevät omia musikaaleja, säveltävät, sanoittavat ja nauttivat musisoinnista ja musiikillisesta ilmaisusta. (Huotilainen & Torppa 2010, 137.) Suomessa musiikkitoimintaa sisäkorvaistutetta käyttäville lapsille ja nuorille on alettu tarjota esimerkiksi Lindforsin säätiön ja RAY:n MUKULA-PUHE -projektin musiikkiryhmissä ja LapCI ry:n musiikkileireillä (Verkasalo 2017).

Tänä keväänä Euroopan sisäkorvaistute-järjestöjen kattojärjestö EURO-CIU:n tapahtuman yhteydessä järjestettiin tieteellinen symposium, jossa yksi käsiteltävä näkökulma elämään sisäkorvaistutteen kanssa oli musiikki (Konkarikoski 2017). Luennoilla käsiteltiin muun muassa musiikin vaikutusta aivojen kehittymiseen ja sisäkorvaistutetta käyttävien lasten kielellisiin taitoihin, musiikin käyttämisen potentiaalisia hyötyjä sisäkorvaistutekuntoutuksessa, musiikin havaitsemista sisäkorvaistutteella ja musiikin vibraatioita sekä musiikin merkitystä ihmisen eri ikävaiheissa. Luentojen lisäksi järjestettiin musiikkiin liittyviä työpajoja, esimerkiksi laulu-työpaja aikuisille sisäkorvaistutteen käyttäjille sekä rap-musiikin työpaja. (EURO-CIU symposium 2017.)

Kuurosokeiden sisäkorvaistutteen käyttäjien näkökulmasta aihetta on nostanut ihmisten tietoisuuteen muun muassa sisäkorvaistutetta käyttävä kuurosokea musiikkiterapeutti ja muusikko Russ Palmer. Palmer (2012) on julkaissut muun muassa aiheeseen liittyvän DVD:n *Musical perception of a deafblind cochlear implant user*, jolla hän kertoo omia kokemuksiaan sisäkorvaistutteen toiminnasta musiikin parissa työskennellessä. Hän haluaa rohkaista muita istutteen käyttäjiä antamaan musiikille mahdollisuus ja kannustaa istutevalmistajia pohtimaan, kuinka istuteteknologiaa voisi edelleen kehittää, esimerkiksi kehittämällä istutteen kuunteluohjelmia eri musiikkitalanteisiin sopiviksi.

Sisäkorvaistutteen teknisten ominaisuuksien vuoksi sen kautta välittyvät musiikkihavainnot ovat erilaisia kuin normaalin kuulon tai tavallisen, akustisen kuulokojeen kautta aistittavat (Saukko 2013, 76). Korvalääkäri Tytti Willbergkin (2015) kertoo, että potilaidensa mukaan istutteella kuunneltu musiikki kuulostaa erilaiselta, mutta ainakin osa sisäkorvaistutepotilaista pystyy siitä huolimatta nauttimaan musiikin kuuntelusta. Kangasniemen (2015, 24, 30) opinnäytetyössä haastatelluista istutteen käyttäjistä moni kertoi istutteen mahdollistaneen musiikista nauttimisen. Eri henkilöillä voi olla erilainen kokemus musiikista ja myös yksilöillä musiikista nauttiminen voi vaihdella esimerkiksi kuunteluympäristön, musiikin tuttuuden ja kuunnellun musiikin ominaisuuksien mukaan (Gfeller ym. 2000, 404).

Tutkimuksissa on todettu, että jotkin musiikin ominaisuudet välittyvät sisäkorvaistutteella toisia paremmin (Gfeller ym. 2000, 390). Rytmin ja äänen keston kuuleminen istutteella on lähes normaalia (Drennan & Rubinstein 2008). Laulun sanoista voi saada selvää ja instrumentteja on mahdollista erottaa toisistaan (Kangasniemi 2015, 24), vaikka kyky erotella soittimien sointivärejä onkin sisäkorvaistutetta käyttävillä rajoittuneempi kuin normaalikuuloisilla (Drennan & Rubinstein 2008). Russ Palmer (2012) kertoo, että musiikki kuulostaa erilaiselta riippuen käyttääkö yhtä vai kahta istutetta. Kahdella istutteella äänen laatu on parempi ja laajemmalla alueella kuuluva. Erilaiset musiikkitalanteet voivat vaatia erilaisia istutteen kuunteluohjelmien säätöjä.

Sisäkorvaistutteella musiikkia kuunnellessa kyky erotella soittimien sointivärejä on rajoittuneempi kuin normaalikuuloisilla. Istutteella kuullun musiikin voimakkuuden vaihtelut voivat olla rajoittuneita ja dramatiikkaa luovat dynamiikan muutokset jäädä piiloon. Dynamiikan vaihtelut voivat myös vääristää istutteella kuultua äänenkorkeutta. Tutkimuksissa on todettu, että monilla istutteen käyttäjillä on muistakin syistä vaikeuksia musiikin äänen korkeuden muutosten havaitsemisessa. (Drennan & Rubinstein 2008.) Muun muassa tämä nykyisten istutteidien rajallinen kyky erotella äänen sävelkorkeutta vaikuttaa siihen, että kokemus musiikista ei ole vielä paras mahdollinen (Rask-Andersen 2013, 47). Myös erilaisten melodioiden erottelu on istutteella vaikeaa. Melodioiden tunnistamisessa istutteen käyttäjät tukeutuvatkin luultavasti enemmän sanoihin ja rytmiin kuin äänen korkeuden muutoksiin. Yksilöllinen vaihtelu äänen korkeuksien ja melodioiden havaitsemisessa on kuitenkin suuri ja havaitsemista voidaan parantaa harjoittelemalla. (Drennan & Rubinstein 2008.)

Musiikin kokemisessa ja siitä nauttimisessa sisäkorvaistutteen käyttäjän kyky huomata ja erottaa musiikin eri elementtejä on kuitenkin vain pieni osa (Bartel ym. 2011, 31). Lehtiranta (2004, 30) muistuttaa, että ihminen ei ota musiikkia vastaan vain korvillaan vain koko kehollaan. Hän kuvailee äänten ”soittavan” ihmistä kulkeutuessaan ihmiskehon lävitse. Musiikki on kuuloaistimusten lisäksi värähtelyä, rytmiä sekä liikettä, ja sen voi siis kuulemisen lisäksi myös nähdä ja tuntea (Saukko 2013, 72). Kuurosokeatkin voivat käyttää useampaa kuin yhtä aistia musiikin kokemisessa (Lankinen 2003, 46). Palmer puhuu ”musiikin tuntemisen filosofiasta”, jolla hän tarkoittaa musiikin tuntemista sekä fyysisesti vibraation välityksellä että jäljellä olevan kuulon ja kuulolaitteen kautta. Musiikista voi siis jäljellä olevalla kuulolla kuuntelun lisäksi nauttia vibraatioiden tunnistelun kautta sekä musiikista aiemmin saadun kuulomuiston perusteella. (Lahtinen & Palmer 2005, 4.)

Kuten muilla elämän alueilla, kuurosokean istutteen käyttäjän on mahdollista käyttää tulkkia myös tilanteissa, joissa hän kuuntelee musiikkia. Tulkki voi tukea kuurosokean musiikin vastaanottoa tulkkauksen ja kuvailun avulla. Tuen hyödyn ovat huomanneet muun muassa sisäkorvaistutetta käyttävien lasten vanhemmat, jotka mainitsivat sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen musiikin kuuntelua edistäväksi tekijäksi muun muassa visuaalisen tuen. Yleisin musiikkiin osallis-

tumisen erillinen tukitoimi oli viittomien käyttö. (Reinikainen 2008, 43.) Tilanteissa, joissa kuunnellaan musiikkia, kuvailulla voidaan myös välittää musiikkiin liittyviä visuaalisia asioita, esimerkiksi konserteissa esiintymislavaa, soittajia, soittimia (Lahtinen ym. 2009, 93). Vaikka sisäkorvaistute antaisi kuurosokealle kuuloaistimuksen musiikista, nämä kokonaisvaltaiseen elämykseen kuuluvat seikat voivat jäädä kuurosokealta pimentoon ilman kuvailua.

4 MUSIIKIN TULKKAUS JA KUVAILU SISÄKORVAISTUTETTA KÄYTTÄVÄLLE KUUROSOKEALLE

Käsitteitä musiikin tulkkaus ja musiikin kuvailu käytetään tutkimuksissa, opinnäytetöissä ja kirjallisuudessa eri tavoin. Alaluvussa 4.1 kerron käsitteiden käyttötavoista ja määrittelen, kuinka käytän käsitteitä tässä työssä. Alaluvussa 4.2 kuvaan musiikin tulkkauksen tarkoitusta ja menetelmiä ja alaluvussa 4.3 syvennyn musiikin kuvailuun.

4.1 Musiikin tulkkauksen ja kuvailun erot

Viittomakielen tulkkauksessa termillä tulkkaus viitataan sekä laulumusiikin tulkkaukseen, jossa tulkataan laulun sanoja ja välitetään lyriikan merkityksiä että instrumentaalimusiikin tulkkaukseen, jossa ei ole kielellisen viestin tulkkausta (Roslöf & Veitonen 2009, 170–171). Musiikin välittämistä kuurosokeille voidaan määritellä samaan tapaan. Aiemmin tehdyissä opinnäytetöissä niin Lankinen (2003, 21) kuin Siipolakin (2006, 7) sisällyttävät musiikin tulkkaukseen lyriikan tulkkauksen lisäksi myös melodian, rytmin ja soitinten välittämisen.

Lahtisen ja Varjosen (2011, 14) määrittelyä musiikin tulkkauksen ja kuvailun eroista opinnäytetyössään ohjaa taas kuurosokeille tulkkauksessa muuten tunnistettu jako tulkkauksen ja kuvailun välillä. Heidän mukaansa musiikin tulkkauksessa keskitytään laulun kielellisen osan, sanojen ja sanoman välitykseen. Musiikin kuvailussa musiikin yksityiskohtaisia elementtejä, esimerkiksi rytmiä, melodiaa, intensiteettiä, instrumentteja, dynamiikkaa ja niistä syntyvää tunnel-

maa kuvailemalla pyritään tuottamaan kokonaisvaltainen musiikkielämys. Käytän tässä opinnäytetyössä termejä Lahtisen ja Varjosen tapaan, sillä pidän selkeyttävänä myös musiikin välittämisen jakamisen kielelliseen tulkkaukseen ja kuvailuun. Tällaista jakoa voi kuitenkin pitää myös keinotekoisena, sillä varsinkin laulumusiikissa tulkkaus ja kuvailu nivoutuvat tiiviisti yhteen.

4.2 Musiikin tulkkaus

Lahtista ja Varjosta (2011, 14) mukaillen musiikin tulkkauksen tarkoituksena on laulun sanoman välittäminen vastaanottajalle ja pääosassa on laulun lyriikan tulkkaminen. Musiikin tulkkauksen tarkoitus voidaan rinnastaa tavalliseen tulkkaustilanteeseen, jossa pyritään välittämään kielellisiä merkityksiä (Roslöf & Veitonen 2009, 171). Laulujen sanoman tulkkaus on kuitenkin haastavaa. Varsinkin musiikkiesitysten tulkkaminen vaatii aikaa pohtia sanojen merkityksiä ja musiikillista viittomistapaa ja ahkeraa harjoittelua (Humphrey & Alcorn 2007, 364).

Viittomakieliselle kuurolle asiakkaalle tulkatessa laulun sanojen ja sanoman tulkkaus on tarkoittanut laulun kääntämistä viittomakielelle. Musiikin tulkkauksesta viittomakielelle onkin enemmän tutkimustietoa, artikkeleita ja opinnäytetöitä ja niiden antia voi soveltaa tulkatessa musiikkia sisäkorvaistutetta käyttäville kuurosokeille, jotka osaavat viittomakieltä tai viitottua puhetta ja käyttävät sitä viestin vastaanottamisessa.

Verrattuna puhutun viestin tulkkaukseen laulumusiikin tulkkauksessa viittomalla erityistä on kehon ja käsien erilainen käyttö. Niillä ilmennetään sanojen lisäksi tunnetta ja musiikin henkeä, myös musiikin rytmi näkyy näiden kautta. (Kovanen & Salminen 2014, 11–12.) Kapeaan näkökenttään viittoessa tulkki voi hyödyntää taitojaan musiikin tulkkauksessa viittomakielelle. Tällaista musiikin tulkkausta voi käyttää myös taktiilisti viittoessa, sillä asiakas voi aistia tulkin kehon liikkeet käsien kautta ja sitä kautta saada käsityksen musiikin tunnelmasta (Lahtinen & Varjonen 2011, 29). Kehon ja käsien käyttöä musiikin taktiilitulkkauksessa on jo tulkeilla käytössä, esimerkiksi Lankisen (2003, 28) opinnäytetyössä

huomattiin, että viittoessa taktiilisti tulkit käyttivät suurempia ja intensiivisempiä liikkeitä vahvemmassa ja voimakkaammassa musiikissa.

4.3 Musiikin kuvailu

Kuten muutkin ihmiset, myös kuurosokeat voivat haluta kokea elämässään erilaisia elämyksiä. Lahtinen, Palmer ja Lahtinen (2009, 61, 120–121) käyttävät termiä elämyskuvailu, kun viittaavat tilanteisiin, joissa kuvailun tavoitteena on välittää kuurosokealle tällaisia elämyksiä ja kokemuksia. Musiikin kuvailun voisi lukea elämyskuvailuksi, sillä siinä keskeinen tavoite on välittää musiikillinen, kokonaisvaltainen kokemus ja elämys vastaanottajalle (Lahtinen & Varjonen 2011, 14, 20; Siipola 2006, 54). Onnistunut elämyskuvailu vaatii kuurosokealta uskallusta vastaanottaa tietoa keholla eläytymisen ja tunteiden kokemisen kautta. Tällaisen kuvailun menetelmistä täytyy aina sopia etukäteen. (Lahtinen ym. 2009, 120–121.)

Musiikin kuvailulla on mahdollista tukea kuurosokean kuuntelemalla saamaa käsitystä musiikista, esimerkiksi kuvailemalla niitä elementtejä, joita sisäkorvaistuttelella kuuntelemalla ei musiikista saa. (Lahtinen & Varjonen 2011, 10). Musiikin kuvailussa voidaan kuvailla yleisesti musiikin tunnelmaa (Lahtinen & Varjonen 2011, 20). Musiikin kuvailua kokeilleet kuurosokeat pitivät musiikin tunnelman välittämistä tärkeänä ja he halusivat tietää etukäteen kappaleista esimerkiksi teeman ja tyyliuunnan (Siipola 2006, 45). Musiikin kuvailussa voidaan keskittyä myös musiikin eri osa-alueiden, elementtien yksityiskohtaiseen kuvailuun. Kuvailla voi esimerkiksi musiikin rytmiä ja melodiasia. Melodiasta voi poimia kuvailtavaksi esimerkiksi sävelkorkeuden, tempon, yksittäisiä instrumentteja tai muita elementtejä, kuten tunnelmaa ja mielikuvia. (Lahtinen & Varjonen 2011, 20, 25, 30).

Musiikkiesityksistä, esimerkiksi konsertista saatava elämys koostuu muustakin, kuin vain esitetystä musiikista (Palmer, Lahtinen & Ojala 2012, 353). Musiikkiesityksessä musiikin kuvailun lisäksi voidaan kuvailla myös visuaalisia asioita, kuten soittajat (bändi, sinfoniaorkesteri, jazz-clubi), soittimet ja esiintymislava (Lahtinen ym. 2009, 93). On hyvä, jos tulkki antaa informaatiota kuurosokealle

sopivassa tahdissa, niin että sitä ehtii hahmottaa ja vastaanottaa. (Siipola 2006, 54) Kuten muussakin kuvailussa, myös musiikin kuvailussa sisältö perustuu vastaanottajan toiveisiin ja tarpeisiin (Lahtinen ym. 2009, 32).

Sujuva tulkkaus kuurosokeille -selvityksessä selviää, että suurin osa selvitykseen osallistuneista kuurosokeista on sitä mieltä, että musiikin kuvailun menetelmiä voisi kehittää (Lahtinen 2004, 85). Selvityksessä myös tulkeista 94,5 % toivoo menetelmien kehittämistä (Lahtinen & Marttila 2004, 40). Sujuva tulkkaus kuurosokeille -selvitys on jo yli kymmenen vuotta vanha ja menetelmät ovat sen ajoista ehtineet jo kehittyä. Silti uudemmassa Lahtisen ja Varjosen opinnäytetyössä (2011, 43) kuurosokeiden musiikkipajassa tulkkina toimineet, kyselyyn vastanneet tulkit kokivat tarpeelliseksi tulkeille suunnatun kurssin musiikin kuvailusta.

Seuraavaksi esittelen muutamia musiikin kuvailussa käytettyjä menetelmiä jaetuna kielellisiin, visuaalisiin ja kosketukseen perustuviin menetelmiin. Näitä menetelmiä voidaan teoriassa käyttää musiikin kuvailussa sisäkorvaistutetta käyttäville kuurosokeille, mutta siitä, millaisilla menetelmillä he käytännössä vastaanottavat musiikin kuvailua ei ole tutkittua tietoa ennen tätä opinnäytetyötä.

Kielellisesti musiikkia voi kuvailla puhekielellä tai viittomakielellä. Musiikista voi kertoa esimerkiksi mitä soittimia on mukana ja kuinka niitä soitetaan. Musiikin tyyliä ja tunnelmaa voidaan kuvailla sanallisesti. Ääniä voidaan kuvailla esimerkiksi nimeämällä äänilähde, sekä äänen alkamisen ja loppumisen, voimakkuuden ja laadun ilmaisemisella (Lahtinen ym. 2009, 67).

Visuaalisin keinoin musiikin kuvailulla tarkoitan instrumentaalimusiikin tulkkausta, jossa itsessään merkityksettömiä ääniä tuotetaan visuaaliseen muotoon niin, että selkeitä viittomia ei käytetä vaan ilmennetään musiikkia muilla tavoin esimerkiksi liikkeen ja käsimuotojen kautta (Kainulainen 2014, 13). Kuurosokea istutteen käyttäjä voi vastaanottaa kuvailua toiminnallisella näöllään. Menetelmää voi käyttää myös taktiilisti niin, että kuvailija ja vastaanottaja pitävät käsiään toisiaan vasten (Lahtinen & Varjonen 2011, 27). Vastaanottaja ja kuvailija voivat sopia esimerkiksi orkesterin eri soittimille tietynlaisen käsimuodon tai kuvailutavan. (Lahtinen & Varjonen 2011, 30). Kuurosokeiden kanssa voi käyttää

esimerkiksi käsien liikkeitä, esimerkiksi aaltoliikettä, kaaria, ranteilla tehtäviä ympyröitä, sormien aaltoilevaa liikettä kuvailemaan melodiaa (Siipola 2006, 49). Tulkit voivat myös käyttää sivusuunnassa pyöriviä kädenliikkeitä, joilla välitetään musiikin rytmiä, sävyjä ja äänen korkeutta. Musiikin sävyjä voidaan tuoda esiin myös sormien värähtelyllä ja tulkin vartalon liikehännällä. (Lankinen 2003, 31.) Melodiaa voidaan kuvailla myös kuvailijan ja vastaanottajan pitäessä käsiä vastakkain esimerkiksi nostamalla ja laskemalla käsiä sävelkorkeutta kuvaten tai

Musiikin kuvailua voidaan tehdä myös kosketuksen avulla keholle sosiaalishap-tisen kommunikaation keinoja käyttäen, sillä haptiiseja voidaan käyttää myös auditiivisen tiedon, kuten musiikin välittämiseen (Palmer ym. 2012, 351–352). Eri haptiisein voi kuvailla esimerkiksi soittimia ja soiton tapaa, äänen korkeutta, melodiaa sekä musiikin dynamiikkaa vastaanottajan keholle, yleensä käsivar-teen (Lahtinen 2008, 71, 136). Haptiiseilla voi välittää myös musiikista synty-neen mielikuvan tai tarinan vastaanottajan keholle (Lahtinen & Palmer 2005, viii). Haptiiseja käyttäessä tulkin täytyy päättää, mitä osia musiikista hän haluaa välittää, sillä ei ole mahdollista välittää kaikkea (Palmer ym. 2012, 354). Musii-kin kuvailu liikkeen ja tanssin kautta on yksi mahdollisuus muiden joukossa, vaikka toistaiseksi se ei ole kovin yleisesti käytetty menetelmä. Tulkin liikkuvaa kehoa tunnustelevalle kuurosokealle välittyy paljon informaatiota musiikin ryt-mistä ja tyylistä ja samalla on mahdollisuus saada taide-elämys. (Siipola 2006, 58.)

Kaikki menetelmät eivät välttämättä sovi kaikkiin tilanteisiin ja kaikille vastaanot-tajille (Lahtinen & Varjonen 2011, 20). Myös Siipola (2006, 50) huomasi, että tapa, jota joku toivoi käytettävän, tuntui toisen mielestä vastenmieliseltä. Vas-taanottajan toive kuvailun menetelmistä ohjaa kuvailijaa valitsemaan kuvailun eri mahdollisuuksista. Ennen musiikin kuvailun aloittamista sovitaan yhdessä tulkin ja asiakkaan kesken käytettävistä menetelmistä ja kehon alueista (Lahti-nen ym. 2009, 32; Lahtinen & Varjonen 2011, 20)

Kukaan ei voi musiikin kuvailussa suunnitella elämystä valmiissa kaavassa, sillä se on kokonaisvaltainen tunne kuvailijan ja vastaanottajan välillä. Elämyksen toteutumiseen vaikuttavat hetken tunnelma ja yhteistyön sujuvuus. Elämyksen kokeminen edellyttää kuitenkin aina mahdollisuutta elämyksen kokemiseen, esimerkiksi tulkin välityksellä, jolloin palvelut ovat tasavertaisesti saavutettavissa. (Lahtinen & Varjonen 2011, 8) Jos sekä kuvailija että vastaanottaja uskalta-
vat heittäytyä tilanteeseen, eläytyä ja käyttää mielikuvitustaan, sekä kokeilla erilaisia musiikin kuvailemisen keinoja, on taidenautinnon saaminen tulkkauksen kautta todennäköisempää kuin vain kielellisessä tulkkauksessa (Siipola 2006, 63).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Käytin opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Keräsin aineiston haastattelemalla kuurosokeita sisäkorvaistutteen käyttäjiä helmimaaliskuussa 2017. Tutkimukseen osallistui neljä henkilöä. Seuraavissa luvuissa kerron teemahaastattelun sopivuudesta opinnäytetyöni menetelmäksi, haastatteluiden toteutuksesta sekä aineiston käsittelystä ja analyysistä.

5.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tässä opinnäytetyössä tutkimuskysymykset koskevat tutkimuksen kohteen, sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden, käsityksiä musiikin kuuntelusta, tulkkauksesta ja kuvailusta. Kun tutkimuksen tehtävänä on ajatusten, näkemysten, kokemusten ja tunteiden esiin tuominen ja välittäminen tutkittavasta ilmiöstä, haastattelu on usein sopiva menetelmä (Ruusuvuori & Tiittula 2014, 13–14; Hirsjärvi & Hurme 2008, 41). Haastattelun tavoite on selvittää, mitä ihmisellä on mielessään ja se on helppoa ja tehokasta kysymällä häneltä itseltään (Eskola & Vastamäki 2015, 27; Eskola & Suoranta 1998, 85). Valitsemalla aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, annoin tutkimuksen kohteelle mahdollisuuden kertoa itseään koskevista asioista mahdollisimman vapaasti (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35).

Haastattelun lisäksi kyselylomakkeella tehtävä aineiston keruu olisi voinut olla sopiva vaihtoehto, sillä sekin voi kohdistua tietoisuuden ja ajattelun sisältöihin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Hyvän kyselylomakkeen laatiminen olisi kuitenkin ollut haastavaa, koska opinnäytetyöni aiheesta on vain vähän täsmällistä taustatietoa. Lomakkeiden heikkoutena yleensäkin on se, etteivät tutkijan laatimat vastausvaihtoehdot aina tavoita vastaajan ajatusmaailmaa. Haastattelu taas on toimiva menetelmä tilanteisiin, joissa kysymyksessä on vähän kartoitettu alue ja haastattelijan on vaikea tietää etukäteen vastausten suuntia. (Mt., 35, 37.)

Opinnäytetyöni tavoitteen lisäksi työni kohderyhmä vaikutti aineistonkeruumenetelmän valintaan. Yleensäkin haastattelussa on suuremmat mahdollisuudet saada henkilöitä vastaamaan kuin lomakekyselyssä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36), mutta näön rajoitusten vuoksi kuurosokealla henkilöllä voi olla normaalia isompi kynnys vastata lomakkeeseen. Nykyään lomakkeita tehdään myös paljon sähköisessä muodossa ja lähetetään internetin välityksellä. Kaikilla kohderyhmääni kuuluvilla ei ole mahdollisuutta tai taitoa käyttää tietokonetta ja internetiä. Olisi myös ollut mahdollista, etteivät kyselyssä käytettävät termit olisi olleet tuttuja kaikille vastaajille. Haastattelussa on myös mahdollista selvittää ja syventää sekä kysymyksiä että saatuja vastauksia (mt., 35). Tätä etua hyödynsin myös itse tekemissäni haastatteluissa.

Haastattelun haasteina tai haittoina voidaan nähdä esimerkiksi sen kalleus, olennaisten tietojen lisäksi saatava epärelevantti materiaali sekä menetelmän hitaus (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Haastatteluista aiheutuneita kuluja ja siihen kulunutta aikaa rajoitin rajaamalla haastateltavien määrän melko pieneksi, maksimissaan neljään haastateltavaan. Arvioin epärelevantin tiedon määrän pysyvän melko pienenä, sillä tein haastatteluja vain neljä kappaletta. Päätin myös, etten ota aineistoa litteroidessani huomioon haastateltavien kertomia aiheesta täysin poikkeavia asioita epärelevantista materiaalista koituvia haittoja vähentääkseni. Yleensä ennen oikeita haastatteluja tehdään myös esihaastattelu, jolla testataan haastattelurungon sopivuutta aiheen tutkimiseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 72), mutta itse en tehnyt esihaastattelua muun muassa rajallisten aikaresurssien vuoksi. Voi myös olla, että minua kokeneempi ja haastattelukoulutuksen saanut henkilö olisi saanut haastattelusta vielä syvällisempää tietoa.

Erilaisista haastattelutyypeistä teemahaastattelu lähtee työhöni sopivasta oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teemat on päätetty etukäteen ja haastattelun aikana kaikki teemat käydään haastateltavan kanssa läpi. Teemojen järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastattelusta toiseen. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa keskustelunomaisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48; Eskola & Suoranta 1998, 86; Eskola & Vastamäki 2015, 29). Kysymysten valmiuden ja sitovuuden mukaan jatkumolle jaettuna teemahaastattelu sijoittuisi ääripäiden, strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun välimaastoon (Ruusuvuori & Tiittula 2014, 11).

Valitsin teemahaastattelun tiedonkeruumenetelmäksi sen etujen takia. Tilanteessa, jossa tutkittava ilmiö on vähän tutkittu, on olemassa olevasta tiedosta helpompi poimia oletettavasti tärkeitä asioita ja muodostaa niistä teemat, kuin muotoilla esimerkiksi lomakehaastattelun runko ja tarkat kysymykset. En tahtonut tarkoilla kysymyksillä myöskään rajata haastateltavien vastauksia liiaksi, vaan odottaa, mitä haastateltavat itse nostaisivat tärkeiksi teemoihin liittyviksi asioiksi. Menetelmässä korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa ja siinä otetaan huomioon se, että ihmisten omat tulkinnat ja luomansa merkitykset ovat tärkeitä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Nämä asiat huomioon ottava menetelmä sopii opinnäytetyöni tarkoitukseen ja näkökulmaan.

5.2 Haastattelun toteutus

Opinnäytetyössäni haastateltavien määrään ja aineiston kokoon vaikuttivat ennen kaikkea opinnäytetyöprosessin rajalliset ajalliset resurssit. Haastattelut itsessään vievät aikaa, mutta eniten sitä kuluu aineiston analyysiin, joten aineiston kokoa oli rajoitettava. Ohjaavan opettajani ja työelämäohjaajani kanssa päädyimme siihen, että 2–4 haastateltavaa olisi hyvä määrä.

Tähän työhön löysin haastateltavat työelämäohjaajani yhteyksien kautta. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että haastateltaviksi valitut henkilöt tietä-

vät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja että heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86). Niinpä haastateltavieni valinnan ei kannattanut olla satunnaista, vaan haastateltavat valittiin harkitusti. Kriteereinä sopivia haastateltavia valitessa oli, että he ovat kuurosokeita, joilla on ainakin yksi sisäkorvaistute, ja että he ovat kiinnostuneita musiikista sekä käyttävät tai ovat käyttäneet tulkkia. Haastattelin yhteensä neljää kriteerit täyttävää henkilöä. He suostuivat haastatteluun vapaaehtoisesti ja heille kerrottiin haastattelun tarkoitus ja aihe jo etukäteen. Kuvaan haastateltuja ja heidän taustojaan lisää alaluvussa 6.1.

Käytin haastatteluissa apuna etukäteen rakennettua teemahaastattelurunkoa (ks. Liite 1). Teemahaastattelu on melko vapaamuotoinen, mutta silti siinä ei voi kysellä mitä tahansa. Etukäteen pohditaan ja valitaan teemat, jotka perustuvat aiheesta jo tiedettyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Runkoa laatiessa ei laadita yksityiskohtaista kysymysluetteloa, vaan teema-alueuuttelo, jossa teemat edustavat tutkittavassa ilmiössä tärkeitä alueita. Haastattelun aikana esitettävät haastattelukysymykset kohdistuvat näihin teemoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 66.) Hahmoteltuani tutkimusaihettani olemassa olevan tiedon perusteella Kokosin haastattelurunkoon teemat ja teemojen alle niihin liittyviä alakäsitteitä. Tutkin myös erilaisia opinnäytetöiden teemahaastatteluissa käytettyjä runkoja ennen omani rakentamista. Sain rungosta myös palautetta sekä ohjaajaltani että työn tilaajalta ja palautteen perusteella muokkasin runkoani valmiiseen muotoon.

Tein haastattelut vuoden 2017 helmi- ja maaliskuussa eteläisessä Suomessa. Toteutin kaikki haastattelut yksilöhaastatteluina, sillä vaikka ryhmähaastattelujen yleensä sanotaan olevan tehokas ja nopea tapa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 63; Eskola & Suoranta 1998, 96), arvioin yksilöhaastattelut omassa tapauksessani helpommaksi ja tehokkaammaksi tavaksi toteuttaa. Yksilöhaastatteluissa haastattelupaikan ja ajankohdan sopiminen on huomattavasti helpompaa kuin ryhmähaastatteluissa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 97) ja tämä seikka korostui haastateltavieni kanssa, sillä kaikille sopivan paikan löytäminen ja haastateltavien pääseminen yhtä aikaa paikalle pidemmänkin matkan takaa olisi ollut haastavaa. Ryhmähaastatteluja litteroidessa on myös hankala saada selvää tilanteesta ja siihen palaaminen on hankalampaa (Eskola & Suoranta 1998, 98).

Arvioin selkeämpien yksilöhaastattelujen tallenteiden purkamisen olevan nopeampaa sekä puretun aineiston olevan luotettavampaa.

Arvioin myös, että ryhmähaastattelussa olisimme tarvinneet tulkkeja, kun taas yksilöhaastattelut voisin tehdä kaksin haastateltavan kanssa. Kahden haastateltavan kanssa käytimme haastattelussa vain suomen kieltä ja kuunteluolosuhteiden ollessa hyvät kuuleminen ja kommunikointi muutenkin sujuivat hyvin. Yhden haastateltavan kanssa käytin puheen tukena viitottua puhetta kapeaan näkökenttään hänen pyynnöstään ja yhden haastateltavan kanssa käytettiin puheen kanssa viitottua puhetta taktiilisti. Hallitsen nämä kommunikointimenetelmät ja kuten etukäteen arvioin, mielestäni haastatteluissa vallitsi molemminpuolinen ymmärrys.

Haastattelujen aluksi selvensin hyvien käytäntöjen mukaisesti haastateltaville oman roolini ja tehtäväni kertomalla tutkimuksesta ja sen tavoitteesta, niin että haastateltavilla on selvä käsitys keskustelun tarkoituksesta (Ruusuvuori & Tiittula 2014, 24). Kerroin myös haastattelulla keräämäni aineiston luottamuksellisesta käsittelystä ja heidän anonymiteetistään opinnäytetyön raportissa. Kävimme myös läpi tekemäni kirjallisen haastatteluluvan (ks. Liite 2) ja haastateltavat allekirjoittivat sen. Heillä oli myös mahdollisuus kysyä opinnäytetyöhöni ja haastatteluun liittyviä kysymyksiä ja yhden haastateltavan kanssa käytiinkin selvästä keskustelua esimerkiksi raportin loppusijoittamisesta internettiin ja siitä, ketkä kaikki voivat raporttia lukea.

Tallensin kaikki haastattelut nauhoittamalla. Nauhoitusta kuuntelemalla on mahdollista palata haastattelutilanteeseen uudelleen. Nauhoitus toimii muistin tukena ja tulkintojen tarkastamisen välineenä. Nauhoitetta uudelleen kuuntelemalla voi löytää uusia sävyjä, joita haastattelutilanteessa ensikuulemalta ei ehkä ole pannut merkille. Nauhoituksen ansiosta tutkimuksen voi raportoida tarkemmin. (Ruusuvuori & Tiittula 2014, 14–15.) Näiden hyötyjen lisäksi pystyin analyysin jälkeen kuuntelemaan nauhaa uudelleen ja pohtimaan, olinko tulkinut haastateltaviani oikein.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Laadullisessa tutkimuksessa on monia erilaisia analyysitekniikoita ja työskentelytapoja, mutta vain vähän standardoituja tekniikoita. Mitään niistä ei voi sanoa yhdeksi oikeaksi tai muita paremmaksi tavaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 136.)

Itse päätin käyttää haastatteluilla kerätyn aineistoni analyysissä sisällönanalyysia, jossa etsitään tekstin merkityksiä ja yritetään saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus järjestämällä aineisto yleiseen, tiiviiseen ja selkeään muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104, 108). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108) jakavat sisällönanalyysin aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriaohjaavaan analyysiin. Käyttämäni analyysitapa muistuttaa eniten teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Se etenee aineiston ehdoilla, mutta abstrahointia eli olennaisen ja valikoidun tiedon käsitteellistämistä ohjaa ilmiöstä jo tiedetty teoria (mt., 111, 113). Analyysiini liittyy myös teemoittelua muistuttavaa aineiston käsittelyä. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Aineistosta poimitaan sen sisältämät keskeiset aiheet, teemat ja niiden esiintymistä ja ilmenemistä voidaan vertailla. (Eskola & Suoranta 1998, 174.) Omassa analyysissäni teemojen etsimistä aineistosta ohjasivat ennen haastatteluja suunnittelemani teema-alueet, jotka on nähtävissä teemahaastattelurungosta (ks. Liite 1).

Haastatteluissa nauhalle tallennetun aineiston voi joko kirjoittaa tekstiksi tai päätelmiä ja teemojen poimimista voi tehdä suoraan tallennetusta aineistosta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138). Itse valitsin aineiston litteroinnin eli kirjoittamisen tekstiksi, sillä ajattelin olevan minulle aloittelevana analysoijana helpompaa. Aineiston purkamisessa minulla oli käytössä tietokone, mutta ei tekstianalyysiohjelmaa. Tällaisessa tapauksessa teemahaastattelua purkaessa Hirsjärvi ja Hurme (2008, 141–142) ehdottavat aineiston purkamista suoraan teemoittain. Heidän ohjeidensa mukaan litteroin ensin jokaisen haastateltavan tiedot omiin tiedostoihinsa. Käytin apuna haastatteluissa käyttämäni teemahaastattelurunkoa, jonka teemojen alle purin vastaukset. Jo purkuvaiheessa tutkijan on yritettävä erottaa haastatteluvastauksen olennainen sisältö ja valita mitä tallentaa ja

jättää pois. Vaikka tässä vaiheessa purin ja litteroin aineistoa, samalla kyseessä oli lukemis- ja analyysivaiheen alku. (mt., 142).

Litteroinnin, eli puhtaaksikirjoituksen tarkkuudesta ei ole yksiselitteisiä ohjeita, tarkkuus riippuu tutkimustehtävästä ja tutkimusotteesta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 139). Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota tutkimuskysymysten kannalta olennaiseen tietoon (Alasuutari 2014, 40). Tässä opinnäytetyössä minulle tärkeitä olivat haastateltujen esiin tuomat teemoihin liittyvät merkitykset, eivät esimerkiksi heidän puhetapansa tai teemoihin liittymättömät kommentit. En ryhtynyt sanatarkkaan litteroimiseen, koska se olisi ollut turhaa työni tavoitteen kannalta. Käyttämäni litterointitarkkuus oli osittainen puheen toisto, osittain taas tiivistin haastateltavien kertomuksia jo litterointivaiheessa. Tein haastattelut itse ja pystyin toimimaan niin kuin aineistonsa hyvin tunteva tutkija. Hän tunnistaa tallenteesta teema-alueet nopeasti ja huomaa helpommin kuin muut, milloin on tarpeen kirjoittaa sanatarkkoja dialogeja (mt. 142).

Aloitin analyysin samaan aikaan kun siirsin eri henkilöiden samaa teemaa koskevat vastaukset peräkkäin uuteen tiedostoon, käyttäen taas apuna tyhjää haastattelurunkoa. Samaan aikaan jatkoin jo litteroinnin aikana aloittamaani aineiston pelkistämistä eli redusointia. Redusoinnissa analysoitava aineisto pelkistetään siten, että siitä karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois esimerkiksi tiivistämällä ja pilkkomalla informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Havaintomäärää karsitaan etsimällä niiden yhteisiä piirteitä ja nimittäjiä ja sitä myöten havaintojen yhdistämisellä yhdeksi havainnoksi tai ainakin harvemmaksi havaintojen joukoksi (Alasuutari 2014, 40). Jäljelle jääneitä havaintoja tulkitaan ja niistä tehdään johtopäätöksiä. Tuloksiin nostamillani suorilla haastatteluista lainatuilla pätkillä olen yrittänyt lisätä analyysini läpinäkyvyyttä. Näin lukija voi edes jossain määrin seurata ajatuksenkulkuani tai tehdä omia tulkintoja.

6 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tulokset ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Luvussa 6.1 esittelen kohdejoukkoni, eli haastattelemani kuurosokeat sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt sekä heidän taustansa. Luonnehdin heitä henkilö kerrallaan, jotta on helpompi muodostaa kokonaiskuva haastateltavista. Luvussa 6.2 esittelen ja analysoin vastauksia tutkimuskysymykseeni ”Millaisia käsityksiä sisäkorvaistutetta käyttävillä kuurosokeilla on musiikin kuuntelusta?” ja luvussa 6.3 kysymykseeni ”Millaisia käsityksiä sisäkorvaistutetta käyttävillä kuurosokeilla on musiikin tulkkauksesta ja kuvailusta?”

6.1 Kohdejoukon tausta

Haastattelin opinnäytetyötäni varten neljää n. 30–50-vuotiasta molemminpuolisia sisäkorvaistutetta käyttävää kuurosokeaa henkilöä. Tulosten esittelyssä merkitsen haastateltavia kirjaimilla A, B, C ja D. Heidän haastatteluistaan lainatut suorat lainaukset on merkattu heittomerkkien sisälle kursivilla. Kahdella väliviivalla olen merkannut tilanteet, joissa lainauksesta on jätetty epäolennaisia seikkoja, kuten toistoa, pois. Hakasulkeisiin olen merkinnyt lainauksia selventäviä seikkoja.

Haastateltava A kaikilla on etenevä kuulonäkövamma ja ennen istutteen saamista hän on käyttänyt kuulokojeita. Aikuisiässä hänelle leikattiin sisäkorvaistutet molempiin korviin, ensimmäiseen yli kymmenen vuotta sitten. Aluksi niillä kuuleminen oli vaikeaa, mutta pikkuhiljaa kuulo on parantunut. Eri aikaan leikatuilla istutteilla kuulee vähän eri tavalla ja kuuntelussa on myös haasteita. Hän näkee vain valoa ja varjoja. Hän on äidinkieleltään suomenkielinen ja ottaa tällä hetkellä vastaan pääasiassa puhetta sekä viitottua puhetta taktiilisti. Hän on pitkään käyttänyt myös viittomakieltä. Hän käyttää muutamaa sosiaalista pikaviestiä. Haastateltava A käyttää tulkkauspalvelua aktiivisesti.

Haastateltava B:llä on etenevä kuulonäkövamma ja hän on käyttänyt kuulokojeita lapsesta asti. Aikuisiässä hän on saanut sisäkorvaistutteen molempiin korviin, ensimmäisen yli kymmenen vuotta sitten. Kuuntelua piti harjoitella molempien leikkausten jälkeen, mutta nyt kahdella istutteella kuulo tuntuu olevan tasapainossa. Melussa hänen on vaikea keskittyä kuunteluun, eikä hän kuule kaukaa tulevia ääniä. Joskus ”*pää väsähtää*” kuunteluun, jolloin hän laittaa istutteen kiinni. Hänellä on kapea näkökenttä ja hämäräsokeutta. Hän on suomenkielinen, mutta on käyttänyt pitkään myös viittomakieltä. Tällä hetkellä hän ottaa vastaan puhetta tai äänen kanssa viitottua puhetta kapeaan näkökenttään tai taktiilisti. Haastateltava Hän käyttää muutamia sosiaalisia pikaviestejä. Hän käyttää tulkkauspalvelua aktiivisesti.

Haastateltava C:llä on etenevä kuulonäkövamma ja hän on myöskin ollut pitkään kuulokojeen käyttäjä. Ensimmäinen istute leikattiin hänelle n. viisi vuotta sitten. Hänellä istute on vaikuttanut positiivisesti esimerkiksi työssäkäyntiin ja sosiaalisiin suhteisiin vaikka kuunteluun meneekin paljon energiaa. Hänellä on kapea näkökenttä ja valaistusolosuhteet vaikuttavat näkemiseen. Hänen äidinkielsä on suomi, mutta hän on pitkään käyttänyt myös viittomakieltä. Hän ottaa vastaan sekä puhetta että viittomakieltä kapeaan näkökenttään tai taktiilisti. Näön heikentyessä hänen kommunikaationsa on laajentunut sosiaalishaptiseen kommunikaatioon. Hän käyttää tulkkauspalvelua aktiivisesti, tulkkauksen, opetuksen ja kuvailun tärkeysjärjestys vaihtelee.

Haastateltava D:llä on etenevä kuulonäkövamma ja hän käytti kuulokojeita siihen saakka, kunnes toinen korva kuuroutui. Tämän hetkinen näkö on toisen silmän erittäin kapean näkökentän varassa. Hän sai ensimmäisen istutteen yli kymmenen vuotta sitten. Hänen mukaansa istutteesta saatua hyötyä ei voi sanoin kuvata. Istutteiden avulla saatu hyvä kuulo kompensoi näön puutetta ja tuo tunnun tilanteiden hallinnasta, mahdollistaa hänelle itsenäisen liikkumisen ja sosiaalisen elämän. Hän on suomenkielinen ja ottaa vastaan puhetta. Hän osaa viittoa, mutta pitää sitä enemmän työkielenään. Hän kokee sosiaalishaptisen kommunikaation enemmän häiritsevän kuin selkeyttävän tilannetta, eikä siksi vastaanota sitä. Hänellä on tulkkipäätös ja hän on kokeillut tulkin käyttöä, mutta päätynyt siihen, ettei jaksaa käyttää tulkkia. Istutteiden ansiosta hän kokee pärjäävänsä itsenäisesti ja on kokenut tulkin enemmän hidasteeksi.

6.2 Sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin kuuntelusta

Musiikilla on merkitystä jokaisen haastateltavan elämässä. Musiikki on heille tärkeää ja he ovat kuunnelleet musiikkia lapsesta asti, mutta nuoruudessa kuulon huonontuessa musiikin kuuntelu on hankaloitunut kaikilla. Kuurosokealle musiikin merkitys voi olla yhtä suuri kuin kuulevallekin ja kuulovamman edetessä siitä luopuminen tuntua vaikealta (Rouvinen 2003, 55). Haastateltavieni kuulon alentuessa korvantauskojeet eivät lopulta riittäneet kenelläkään tyydyttävään kuuntelukokemukseen. Kun kysyin musiikin kuuntelusta ennen istutteen saamista, heidän vastauksistaan välittyy luopumisen tunnelma ja voimakas halu ja kaipuu kuunnella ja saada selvää musiikista. Kun haastateltavat eivät pelkän kuulon varassa ole saaneet selvää esimerkiksi laulun sanoista, he ovat yrittäneet muilla tavoilla, esimerkiksi laulun sanoja lukemalla, tukea kuuloa ja pitää musiikista kiinni mahdollisimman pitkään. Henkilö D:llä toisen korvan kuuroutumisen seurauksena musiikin kuuntelu jäi lopulta kokonaan pois seitsemän vuoden ajaksi. Musiikista ei silloin ei saanut mitään selvää, vaan se kuulosti ”häiritsevältä mölinältä”.

Sisäkorvaistutteen saatuaan musiikki on palannut haastateltavilla taas isomaksi osaksi elämää. Alkuvaiheessa musiikin kuunteluun voi liittyä totuttelua ja joskus kuulemisen harjoitteluun tarvitaan myös paljon määrätietoisuutta (Bartel ym. 2011, 29, 31). Haastateltavistani C otti esiin alkuvaiheen totuttelun ja kuvasi kokemuksiaan musiikin kuuntelusta seuraavasti:

”Kun tää [istute] käynnistettiin ja mä pitkästä aikaa rupesin taas kuuntelemaan musiikkia niin mä olin ihan että ei hitsi vieköön, toltako se on kuulostanu aikasemmin? No ei tosiaankaan. Se oli se alkuvaihe, kun mun aivot ei ollu tottunu siihen kumminkaan. Mut nyt se kuulostaa jo ihan normaalilta. Se vaihtu [alussa] semmoseks Aku Ankaks se äänimaailma-- Mä jotenki automaattisesti jätin sen [musiikin kuuntelun] pois, koska se kuulosti niin epämiellyttävältä, ei mulla käynyt mielessäkään että oisin johonkin lähteny kuuntelemaan, ois menny kyllä rahat hukkaan.”

D hyppäsi musiikkiin totutteluvaiheen yli, sillä hän huomasi vasta myöhemmin, jo muuten istutteeseen totuttuaan, että sisäkorvaistutteleella voikin kuunnella musiikkia. Silloin hän otti mahdollisuuden yllättyneenä ja innokkaasti vastaan. Soperin (2006, 24) tutkimukseen osallistuneilla sisäkorvaistutteen saaneilla kuurosokeilla oli samanlaisia kokemuksia istutteen musiikin kuuntelun mahdollistajana, kuin omilla haastateltavillani. Myös Suomessa aivan sisäkorvaistutteleikausten alkuaikoina sisäkorvaistutepotilaiden kanssa HYKS:issä työskennellyt Yli-Pohja (1995) on huomannut, että monilla kuuroutuneilla on ollut kuulevana paljon musiikkiin liittyviä harrastuksia ja istute on tuonut musiikin takaisin heidän elämäänsä. Istutepotilaista joku oli heti varannut liput oopperaan, toinen lähti kokeileman tanssimista ja kolmas alkoi uudelleen laulaa ja kuunnella musiikkia.

Verrattuna aikaan ennen leikkausta, istutetta käyttävät kuurosokeat saavat musiikista enemmän irti istutteleikkauksen jälkeen. Haastateltavieni mukaan istutteilla musiikista saa paremmin selvää kuin tavallisilla kuulokojeilla. Sama on tullut ilmi Gfellerin ym. (2000, 400) tutkimuksessa sisäkorvaistutetta käyttävien aikuisten musiikin kuuntelusta. Haastateltavani kertoivat, että istutteleella laulujen sanoista saa taas selvää, ja soittimet on mahdollista erottaa toisistaan. Vaikka teoreettisesti esimerkiksi äänenkorkeuden erottelukyky on istutteen saaneella huomattavasti normaalisti kuulevaa heikompi, monet sisäkorvaistutteen saaneet kertovat siitä huolimatta nauttivansa musiikin kuuntelusta (Sivonen 2013, 64). Haastateltujeni kokemukset ovat samansuuntaiset, ja hekin nauttivat musiikin kuuntelusta. Esimerkiksi haastateltava C kertoo:

"Sitten mä oon kokeillu oopperassa käyntiä-- sitten oon baletissa käynyt ja sitten on näitä teatteriesityksiä ja musikaaleja. Kyllä niissä nauttii ihan toisella tavalla nyt."

Haastateltavista kolme nostaa musiikin merkityksistä elämässä esiin musiikin hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävän vaikutuksen. He esimerkiksi vertaavat sitä terapiaan, kuvaavat sitä rauhoittavaksi ja rentouttavaksi, suruissa auttavaksi sekä jonkin asian ärsyttäessä myös tunteiden purkukeinoksi. Lempimusiikilla voi olla terapeuttinen, virkistävä ja oppimista edistävä vaikutus myös kuulo- vammaiseen lapseen ja aikuiseen (Huotilainen & Torppa 2010, 144).

Ainakin teoriassa musiikin kuuntelu sisäkorvaistutteella eroaa normaalista kuuntelukokemuksesta. Haastateltujen kokemukset musiikin kuuntelun haasteista vaihtelevat. Haastateltavista D kokee, että saa istutteilla saman kokemuksen musiikista kuin kuulevatkin. Muut haastateltavat eivät ole aivan samaa mieltä. Yksilöllinen vaihtelu musiikin havaitsemisessa voikin olla suuri (Drennan & Rubinstein 2008).

Haastateltavani kuuntelivat musiikkia monenlaisissa ympäristöissä esimerkiksi kotona, töissä löysempinä hetkinä sekä kodin ulkopuolella liikkuesssa silloin, kun sitä sattuu tulemaan vastaan, kuten kahviloissa ja ravintoloissa. Haastateltavista C ja D kävivät useammin tarkoituksella kuuntelemassa musiikkia kodin ulkopuolella. C on käynyt musikaaleissa, oopperassa ja baletissa, D taas käy paljon eri bändien keikoilla. Ympäristön vaikutuksista kuunteluun muut eivät kerro, mutta C mainitsee joidenkin paikkojen olevan niin haasteellisia, ettei yritäkään kuunnella musiikkia tosissaan. Osalla haastateltavista induktiosilmukalla kuunnellessa musiikista saa paremmin selvää. Osalta esimerkiksi kotoa puuttui induktiosilmukka, eivätkä he siksi pystyneet hyödyntämään sitä. Istutteella kuuntellen musiikista nauttimiseen vaikuttaa siis myös kuunteluympäristö esimerkiksi tilan hiljaisuus ja musiikintoistolaitteet (Gfeller ym. 2000, 404).

Myös musiikin rakenteelliset ominaisuudet voivat vaikuttaa musiikista saatavaan nautintoon (Gfeller ym. 2000, 404). Haastatelluista A:n ja B:n oli vaikea kuunnella nopeaa musiikkia, koska siinä on vaikea pysyä perässä. C mainitsee hankaluudeksi lähinnä yhteislaulut, koska niissä sanoista ei saa selvää. Vastauksista erottui yhtenä kaikkien yhteisenä suosikkina suomalainen pop- ja iskelmämusiikki, jossa laulajalla on selkeä ääni ja musiikki on melko yksinkertaista. Sen suosioon voi vaikuttaa musiikkimaun lisäksi se, että istutteella siitä saa helposti selvää. Siinä on esimerkiksi lyriikkaa, jonka seuraaminen helpottaa musiikin kuuntelua joidenkin istutetta käyttävien mielestä (Gfeller ym. 2000, 402).

Haastateltavista B:llä musiikin vastaanotossa tuntui olevan vaikeuksia, jos musiikissa oli paljon eri elementtejä. Hän esimerkiksi kertoi, ettei tiedä eikä ymmärrä klassisesta tai instrumentaalimusiikista mitään. Esimerkiksi klassista musiikkia soitetaan usein isolla orkesterilla, jossa on useita sointivärejä ja siinä käytetään usein monimutkaisia melodioita, harmonioita ja rytmisiä rakenteita (Gfeller

ym. 2000, 395). Näitä istutteella onkin hankala havaita ja erottaa ja se voi olla yksi syy B:n mielipiteeseen musiikkityylistä.

Haastateltava D:llä kuunnellun musiikin valintaan vaikuttaa lähinnä musiikkimaku, ei niinkään se, että istute ei sopisi jonkun musiikkityylin kuunteluun. Hänen kanssaan samaa mieltä ovat olleet Gfellerin ym. (2000, 402) tutkittavat, joiden musiikkimieltymyksiin, kuten kuunneltuun tyyliin ja genreen implantin toiminta vaikutti vain vähän. Muidenkin haastateltavieni kuuntelemat musiikkityylit sekä artistit ja bändit vaihtelevat myös musiikkimaun mukaan. Kuunnelluista tyyleistä mainituiksi tulevat esimerkiksi suomipop, iskelmä, joululaulut, lastenlaulut, klassinen musiikki ja oopperahevi. Mainittuja artisteja ja bändejä olivat esimerkiksi Katri Helena, Suvi Teräsniska, Madonna, Jarkko Ahola, Leevi and the Leavings ja Dingo.

Tulosten perusteella musiikki on tärkeää kuurosokeille sisäkorvaistutteen käyttäjille ja istutteella kuunneltavasta musiikista on mahdollista nauttia. Kaikki istutteen käyttäjät eivät kuitenkaan välttämättä ole kokeilleet musiikin kuuntelua, aktiivisesti etsineet mahdollisuuksia kuunnella musiikkia tai niitä rajoja, mihin istute pystyy musiikin kuuntelussa (Gfeller ym. 2000, 404). Koska tulosteni perusteella istutetta käyttävä kuurosokea voi saada musiikista samanlaisia positiivisia vaikutuksia kuin kuulevakin, olisi hyvä, että muutkin huomaisivat musiikin kuuntelun olevan mahdollista istutteella. Voisikin olla hyvä, että istutteen käyttäjiä kannustettaisiin kokeilemaan musiikin kuuntelua. Tätä voivat tehdä kuurosokeiden työntekijät, kuten Kuurosokea ry:n työntekijät sekä tulkit. Bartel ym. (2011, 32) tuovat tutkimuksessaan esiin, että kuntoutus, jossa myös musiikin kuuntelun harjoittelu olisi osana, voisi myös tuoda parempia kokemuksia musiikin kuuntelusta istutteella.

Musiikista saatavaan nautintoon vaikuttavat musiikin havaitsemisen haasteet. Haasteet ovat kuitenkin yksilöllisiä, eivätkä kaikki haastatelluistani ole niitä huomanneet. Haasteita kokeville muutamista asioista voisi olla hyötyä musiikista saatavan kokemuksen parantamiseksi. Istutteen käyttäjä voi saada apua musiikin kuunteluun esimerkiksi sisäkorvaistutteen säätämisestä musiikin kuunteluun sopivammaksi. Tähän kuitenkin tarvitaan tietoa äänten ja musiikin ominaisuuksista sekä istutteen toiminnasta. (Bartel ym. 2011, 29.). Tavallisilla kuuro-

sokeilla istutteen käyttäjillä tällaista tietoa ei välttämättä ole, joten istutteita sää-
tävien ammattilaisten vaikutus asiaan voisi olla suuri. Musiikin kuuntelua voisi
tukea myös induktiosilmukalla kuuntelu, mutta vaatimuksena on, että kuuro-
sokealla on induktiosilmukka käytössä sekä istute, jolla voi kuunnella induktion
kautta tulevia ääniä. Musiikin kuuntelun tukena voi olla myös tulkkaus ja kuvailu
esimerkiksi haastavassa klassisessa musiikissa.

6.3 Sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin tulkkauk- sesta ja kuvailusta

Haastateltavieni tulkin käyttö musiikinkuuntelutilanteissa vaihteli. Haastateltavat
A, B ja C käyttivät tulkkia ainakin joskus musiikkia kuunnellessaan, kun taas D
ei käyttänyt tulkkia. Hän kokee saavansa istutteilla samanlaisen kokemuksen
musiikista kuin normaalikuuloisetkin, eikä koe saavansa tulkkauksesta hyötyä.
A ja C kuuntelevat kotona musiikkia yleensä ilman tulkkia, mutta tilaavat tulkin,
jos lähtevät muualle kuuntelemaan musiikkia. B on kuunnellut musiikkia koto-
naankin tulkin kanssa. Koska D ei käytä musiikin tulkkausta tai kuvailua, jätän
hänet tästä lähin tulosten esittelyssä mainitsematta, ellei hän erityisesti kom-
mentoinut jotakin teemaa.

Laulumusiikkia kuunnellessaan haastateltavat halusivat yleensä laulujen sanat
tulkattavan, koska niistä ei aina saanut selvää pelkällä sisäkorvaistutteella.
Haastateltavien mielestä tulkkaus tukee kuuloa ja C kertoo, että tulkkauksen
ansiosta ei tarvitse koko aikaa pinnistellä, kuuleeko oikein. Muutkin kaksi haas-
tateltavaa mainitsevat, että tulkin kanssa saa keskittyä rauhasa. Kuurosokean
puutteellisella kuulolla tekemät havainnot jäivät helposti epävarmoiksi ja Kuvai-
lu antaa tietoa ja tukee sekä vahvistaa havaintoja. (Marttila 2006a, 35). Marttila
puhuu kuvailusta, mutta istutetta käyttävälle kuurosokealle sama ajatus kuulo-
havainnon tukemisesta myös kielellisessä tulkaamisessa on tärkeä.

Musiikin tulkkaus oli haastateltavilleni tärkeää. Myös Lankinen (2003, 30) on
opinnäytetyössään huomannut, että lyriikan tulkkaus on tärkeää kuurosokeille,
joilla on kuulonjäänteitä jäljellä. Tämä korostui, jos henkilö oli äidinkieleltään
suomenkielinen (mt., 46). Tulosten perusteella musiikkitilanteisiin tulkaamaan
menevän tulkin kannattaakin valmistautua sanojen tulkkaukseen, sillä on to-

dennäköistä, että se olisi asiakkaalle tärkeää. Haastateltavistani A ja C pyysivät tulkkia automaattisesti tulkkaamaan kun musiikissa oli sanoja, B automaattisesti, jos laulut olivat vieraita, tutuissa lauluissa vain tarvittaessa.

Haastatelluille tulkattiin sanoja heidän käyttämillään vastaanottomenetelmillä. A:lle ja B:lle viitotulla puheella taktiilisti tai kapeaan näkökenttään ja C:lle viittomakielellä. Konserttiolosuhteissa tulkkaus oli C:n mukaan usein hankalaa, sillä salit ovat yleensä hämäriä, eikä kapeaan näkökenttään viittomista nähnyt. Silloin hän ottaa tulkkauksen vastaan taktiilisti. Tämä vaatii kuitenkin tulkin sijoittumisen vastakkain hänen kanssaan, sillä vierekkäin istuessa taktiiliviittominen ja -vastaanotto on niin epäergonomista, ettei sitä mielellään tee kuin lyhyitä pätkiä. Joskus olosuhteet ovat niin huonot, että C päätyy vain kuuntelemaan musiikkia ilman tulkkausta.

Tulkin olisi hyvä tiedostaa tulkkauksen seurattavuuteen vaikuttavia tekijöitä, ja pyrkiä tekemään tilanteesta mahdollisimman kevyt. Sijoittuminen voi olla tärkeää tulkkauksen onnistumisessa ja tulkin on tärkeää tietää eri asiakasryhmien ja käytettävien menetelmien tilavaatimukset. On myös tulkin vastuulla ehdottaa paikanvaihdosta, jos siihen on tarvetta. (Lahtinen & Varjonen 2011, 40.) Myös tilaisuuden järjestäjään voi ottaa yhteyttä etukäteen, jos tulkkaus vaatii joitakin erityisjärjestelyjä, esimerkiksi säädettäviä tai käsinojattomia tuoleja. Yhteyttä kannattaa ottaa rohkeasti, jotta olosuhteet saadaan järjestettyä paremmiksi sekä kuurosokean että tulkin kannalta. (Marttila 2006b, 35.)

Tulkkaustilanne voi olla erilainen, riippuen siitä ottaako kuurosokea ääntä vastaan kuulolaitteella vai kuunteleeko hän yleisinduktion kautta (Lahtinen 2004, 19). Tätä huomiota mukailee myös haastateltava B:n kommentti, jossa kertoi tulkkausmenetelmän muuttuvan, mikäli hän kuuntelee musiikkia induktion kautta. Silloin viitotun puheen sijaan laulun sanoja näytetään hänelle tekstinä ja tikutetaan, eli näytetään sanoista laulun edistymistä niin, että seuraaja tietää, missä kohti laulua ollaan menossa. B:n tapauksessa tikutukseen käytetään joko tulkin sormea (jonka kynsien B toivoisi olevan lakatut seuraamisen helpottamiseksi) tai tulkki käyttää B:n omaa sormea. B oli erityisen tyytyväinen, kun tulkki oli suurentanut laulun sanat mukanaan tuoman tabletin näytölle. Kotona lauluihin löytyviä sanoja voidaan B:n mukaan hyödyntää myös niin, että ne luetaan ensin ja

laulun kuunteleminen aloitetaan vasta, kun sanat on käyty tulkin kanssa yhdessä läpi.

Haastatteluissa kuvailun teemaan siirryttäessä huomasin haastateltavien A ja B kanssa, ettei musiikin kuvailu terminä tuntunut olevat heille tuttu ja vastauksia aiheesta oli vaikea saada. Heiltä piti kysellä kuvailuun liittyvistä asioista pilkkomalla aihetta esimerkiksi tilanteittain, yksi musiikin elementti kerrallaan tai kuvailun menetelmä kerrallaan. Myöskään kaikki musiikin elementit eivät olleet heti tuttuja, esimerkiksi henkilölle A minä avasin, mitä melodia tarkoittaa. Sanoihin musiikin elementtinä näyttäisi olevan helpompi tarttua muihin elementteihin verrattuna ja musiikin tulkkaus näyttäisi haastateltavien tiedon puutteen perusteella olevan heille tutumpaa kuin musiikin kuvailu.

Haastatelluista A ja B olivatkin käyttäneet vain vähän musiikin kuvailua. C taas kertoi, että hän on alkanut käyttää musiikin kuvailua sen jälkeen, kun aiheen asiantuntijat Riitta Lahtinen ja Stina Ojala olivat hänet siihen tutustuttaneet. Hänen kohdallaan musiikin kuvailun vastaanotto riippui tilanteesta, joskus tulkki kuvaili ja joskus ei, aina hän ei itsekään pyydä erikseen kuvailua. Musiikin elementeistä hänelle on kuvailtu esimerkiksi rytmiä, musiikin tunnelmaa, soittimia ja soiton tapaa. Menetelminä on käytetty esimerkiksi musiikin haptiiseja käsivarten ja yläselkään, ohjaavaa kättä ja kielellistä kuvailua yleensä jälkikuvailuna. Menetelmien muutos kesken tilaisuuden on hänellä yleistä.

Muutkin haastateltavat kuin C olivat ottaneet vastaan kuvailua, joka liittyi musiikin kuuntelutilanteiden visuaaliseen informaatioon. Sekä A että B olivat kiinnostuneita esimerkiksi esiintymislavan, soittajien ja soitinten ulkonäöstä ja sijainneista. Myös Lankisen (2003, 28) tutkimukseen osallistuneille kuurosokeille oli tärkeää tietää mitä musiikkitapahtuman esityslavalla tai -paikalla tapahtuu. Haastateltava D:kin ilmoitti, että jos käyttäisi tulkkia, voisi ottaa vastaan tällaista fyysisen tilan kuvailua. Tilan kuvailua oli tehty lähinnä kielellisesti samalla ohjaavalla kädellä osoittaen.

Aineistoni perusteella musiikkiesityksiin liittyvien visuaalisten asioiden kuvailu on sisäkorvaistutetta käyttäville kuurosokeille tuttua ja mieluista. Musiikin sisältämän auditiivisen tiedon kuvailua käytti tietoisesti haastateltavistani vain yksi.

Syitä tähän voi olla monia. Yksi niistä on haastattelujeni perusteella se, että musiikin kuvailun mahdollisuudet ja siinä käytettävien menetelmien monimuotoisuus eivät ole kaikilla istutetta käyttävillä kuurosokeilla tiedossa. Lahtisen ja Varjosen opinnäytetyössä (2011, 42) musiikkipajaan osallistuneista kuurosokeista suurin osa kokeili siellä ensi kertaa musiikin kuvailun vastaanottamista. Ehkä musiikin kuvailu ei kuluneessa kuudessa vuodessa ole vielä yleistynyt kuurosokeiden keskuudessa.

Kaikki musiikkipajassa musiikin kuvailua kokeilleet kuurosokeat ajattelivat sen kuitenkin olevan yleisesti ottaen miellyttävää (Varjonen & Lahtinen 2011, 2) ja haastateltava C koki musiikin kuvailun tukevan musiikin kuuntelua ja siitä saatavaa elämystä. Voisi ajatella, että myös muut istutetta käyttävät kuurosokeat saattaisivat kokeilun jälkeen tykättyä musiikin kuvailuun ja hyötyä siitä. Ehkä heillä ei vain vielä ole ollut mahdollisuutta kokeilla ja harjoitella musiikin kuvailun vastaanottoa. Voi myös olla, että ehkä kiinnostusta on, mutta kynnys uuden kokeilemiseen on suuri (Lahtinen & Varjonen 2011, 40).

Työssäni haastatelluista ainoa musiikin kuvailua käyttävä henkilö on saanut opastusta musiikin kuvailuun henkilökohtaisesti. Muiden haastateltavien vähäinen tieto musiikin kuvailun mahdollisuuksista voi johtua siitä, että tällä hetkellä ei ole tarpeeksi mahdollisuuksia saada opastusta musiikin kuvailun vastaanottamiseen. Voitaisiin tarvita esimerkiksi aiheeseen liittyviä kursseja tai musiikista kiinnostuneille mahdollisuutta henkilökohtaiseen opastukseen.

Myös tulkki voi ehdottaa kuvailun kokeilemista asiakkaalle, vaikka asiakas ei ottaisi itse asiaa esiin ja näin tutustuttaa kuurosokeita musiikin kuvailuun. Kuurosokeiden tulkkipalveluoppaassa kehoitetaan kuurosokeita itse ehdottamaan kuvailussa käytettäviä menetelmiä tulkkille (Marttila 2006b, 25), mutta haastateltava C ajattelee, etteivät kaikki kuurosokeat tiedä kaikkia menetelmiä tai osaa ehdottaa niitä, joten tulkin aloite kuvailussa olisi hyvä asia. Myös haastateltava B toivoo tulkin ehdottavan uusia menetelmiä. Lankisen (2003, 30) työssä mukana olleet kuurosokeat eivät tarkasti määritelleet, kuinka he haluaisivat tulkkien tulkkauksen musiikkia tai sen elementtejä, sillä he halusivat antaa tulkkille mahdollisimman vapaat kädet musiikin tulkkauksen suhteen. Tämä voi olla tulkkille mahdollisuus tarjota asiakkaalle musiikin kuvailua eri menetelmillä ja samalla

kuurosokeille mahdollisuus saada kosketusta erilaisiin menetelmiin. Haastateltava C:n mielestä asiakkaalta voi kysyä asiallisesti, jos tulkki haluaa kokeilla hallitsemiaan menetelmiä musiikin kuuntelutilanteissa.

Yksi ongelma musiikin kuvailun tarjoamisessa voi olla se, etteivät kaikki tulkitkaan hallitse musiikin kuvailun menetelmiä, joten kuvailua on vaikea tarjota asiakkaille (Lahtinen ym. 2011, 42). C:n kokemusten mukaan tulkin tarjoaman tulkkauksen ja kuvailun laatu vaihtelee paljon. Kaikki tulkit eivät ole perehtyneitä musiikin kuvailuun ja se on yksi syy, miksi hänelle ei aina kuvailla musiikkia. Hänestä olisi myös hyvä, että tulkin profiileihin voitaisiin merkitä tietoja tulkin taidoista, esimerkiksi musiikin tulkkauksen ja kuvailun osaamisesta.

"Nythän se menee enemmän siltä pohjalta että miten sulla nyt käy hyvä tuuri, että sulla on semmonen tulkki, joka harrastaa musiikkia ja on omaksunut sen taiteellisen sävyn omaan viittomiseensa."

Vaikka olen tässä pohtinut laajemmalti sitä, miksi osa haastateltavista ei käytä musiikin kuvailua, täytyy muistaa, ettei se ole kuitenkaan itseisarvo musiikin välittämisessä. Vähäiseen musiikin kuvailun käyttöön voi asiakkailla olla omat syynsä. Tilanteessa, jossa musiikissa on myös sanat, saattavat asiakkaat musiikin kuvailun sijaan haluta ennemmin sanojen tulkkauksen (Lahtinen & Varjonen 2011, 40). Joillakin kuurosokeilla tiedon tarve voi olla suurempi kuin toisilla (Lahtinen ym. 2009, 32) ja tietoa enemmän haluavat voivat arvostaa kuvailua enemmän. Voi olla, että ne, joilla tiedon tarve on vähäisempi, eivät halua ottaa kuvailua vastaan, vaikka tietäisivätkin sen mahdollisuuksista. Jotkut taas eivät pidä kuvailussa käytettävistä menetelmistä, kuten haptiiseista. C:n mukaan:

"Eri asiakkailla on erilainen vastaanottokyky. Saattaa tulla helposti vastustusta, että mitä sä tommosta räpellät mun käteen."

Taiteen kokemisen tulisi tapahtua yksilöllisesti luontevalla tavalla. Jos henkilö joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen, nautinto vähenee (Siipola 2006, 61). Tulkin on turhaa kuvailla asiakkaalle, joka ei halua tai voi ottaa kuvailua vastaan C:n mielestä kuvailun käyttäjällekin kuvailun vastaanotto saattaa tuntua joskus

raskaalta, koska informaatiota tulee niin monella aistilla. Silloin voi olla helpompi seurata musiikkia ilman kuvailua. Haastateltava C painottaa:

"Tulkilla on hyvä olla harjaantuneisuutta siitä että aistii tai huomaa sen, milloin asiakas ei oo vastaanottavainen. Se on varmaan tosi iso haaste [tulkille]. Siinä kuitenkin pääsee vähemmällä, kun että yrittää toiselle väkisin jotakin laittaa ja toinen ei reagoi millään lailla"

Haastateltavat pitivät tärkeänä, että musiikkia tulkkavalla ja kuvailevalla tulkilla oli musiikin tulkkauksen ja kuvailun taitoja. Musiikin tulkkauksessa C:n mielestä oli myös tärkeää että tulkki on omaksunut taiteellisen tyylin omaan viittomiseensa. *"Ei kaikista [tulkeista] ole edes yhteislaulun tulkkamiseen, viitto viitto sana sana eikä tunnelmaa ole missään. On siinä iso ero."*

Samasta kohteesta voi tehdä useita erilaisia kuvailuja ja eri kuvailijoiden tuotokset ovat erilaisia. Jos kuvailijalla on laajempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa ja asiantuntemusta kuvailtavasta kohteesta, kuvailusta voi tulla tarkempi. (Lahtinen ym. 2009, 24.) Myös musiikin kuvailussa tulkin asiantuntemus musiikista voi auttaa, sillä kaikkien haastateltujen mielestä musiikin tulkkauksessa ja kuvailussa on tärkeää, että tulkilla olisi joku taju musiikista ja musiikkilajista. Muissa musiikin kuvailua tutkineissa opinnäytetöissä musiikin tuntemuksen lisäksi musiikin kuvailijalta toivottiin mielikuvitusta (Siipola 2006, 54), tunnelmaan heittäytymistä, luovuutta, eläytymiskykyä ja rytmittajua (Lahtinen & Varjonen 2011, 40–41).

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin, kuinka olen opinnäytetyössäni onnistunut vastaamaan tutkimuskysymyksiini ja mitä uutta aiheesta on opinnäytetyöni tulosten perusteella selvinnyt. Kerron myös, kuinka selvittämäni tietoa voidaan hyödyntää. Tämän lisäksi pohdin työni luotettavuutta ja eettisyyttä.

Opinnäytetyössäni minulla oli kaksi tutkimuskysymystä. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden käsityksiä musiikin kuuntelusta, esimerkiksi miten sisäkorvaistutteen saaminen on vaikuttanut musiikin kuunteluun, miten musiikinkuuntelu sisäkorvaistutteella onnistuu ja millainen rooli musiikilla heidän elämässään on. Tulosteni perusteella sisäkorvaistutteen avulla kuurosokea voi saada takaisin kuulovamman etenemisen vuoksi menettämänsä musiikin maailman. Musiikki voi olla kuurosokean elämässä tärkeää ja sen kuuntelusta nautitaan. Sisäkorvaistutteen saatuaan kuurosokea voi nauttia musiikin kuuntelusta enemmän verrattuna aiempaan, vaikka musiikki ei silti ole samanlaista kuin normaalilla korvalla kuultuna. Istutetta käyttäviä kuurosokeita kannattaa kannustaa kokeilemaan musiikin kuuntelua, sillä he voivat saada siitä positiivisia vaikutuksia elämäänsä. Sisäkorvaistutteen tuomia haasteita musiikin kuuntelussa voidaan myös vähentää esimerkiksi istutetta säätämällä, induktion käytöllä ja käyttämällä tulkkia musiikkia kuunnellessa.

Toisen kysymyksen tavoitteena oli pureutua siihen, kuinka sisäkorvaistutetta käyttävät kuurosokeat käyttävät tulkkia musiikin kuuntelussa, ja mitä mieltä he ovat musiikin tulkkauksesta ja kuvailusta. Tulosteni perusteella sisäkorvaistutetta käyttävien kuurosokeiden tulkin käyttö musiikin kuuntelutilanteissa vaihtelee. Osa ei koe hyötyvänsä tulkin käytöstä, eikä käytä tulkkia musiikkia kuunnellessaan. Osa taas koki tulkin käytön hyödylliseksi ja tukevan sisäkorvaistutteella saatavaa kuuloaistimusta musiikista sekä täydentävän musiikista saatavaa elämystä. Tulkki voidaan tilata kotona tapahtuvaa musiikin kuuntelua varten, mutta enimmäkseen tulkki tilattiin, kun musiikkia lähdettiin kuuntelemaan kodin ulkopuolelle.

Musiikissa lyriikan tulkkausta pidettiin tärkeänä. Sisäkorvaistutteella laulun sanoista voi olla hankala saada selvää ja sanojen tulkkaus tukee kuuloa niin, ettei kuurosokean tarvitse jatkuvasti pinnistellä. Musiikin tulkkauksen menetelmä oli sama, jolla kuurosokea asiakas otti vastaan muissakin tulkkaustilanteissa, mutta se saattoi vaihtua olosuhteiden muuttuessa. Induktiolla kuunnellessa menetelmä saattoi olla toinen kuin ilman induktiota kuunnellessa.

Jokaiselle tulkkausta käyttävälle haastatellulle kuvailtiin musiikkiesityksissä fyysistä tilaa ja he pitivät tärkeänä esimerkiksi soittajien ja soitinten ulkonäön sekä sijainnin kuvailua. Sen sijaan musiikin kuvailun mahdollisuuksista ei kaikilla haastateltavillani tuntunut olevan tietoa ja vain yksi heistä käytti sitä aktiivisesti musiikin kuuntelutilanteissa, kuten konserteissa. Hänelle musiikkia kuvailtiin muuan muassa musiikin haptiiseja käyttäen. Lisäämällä tietoa musiikin kuvailusta yhä useammalle kuurosokealle istutteen käyttäjälle voisi avautua ainakin mahdollisuus hyödyntää sitä musiikin kuuntelussaan.

Koin valitsemani tiedonkeruumenetelmän, eli teemahaastattelun tutkimuksen kannalta toimivana ja hyödyllisenä. Mielestäni myös onnistuin menetelmän käytössä ja haastattelun toteutuksessa. Haastattelujen avulla sain kerättyä aineiston, joka sisälsi tutkimuskysymysten kannalta olennaista, syvällistä tietoa. Opinnäytetyöni aineiston koko oli pieni, kuten laadullisissa tutkimuksissa usein on verrattuna määrälliseen tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Rajallisen ajan vuoksi en voinut käyttää haastateltavien määrän arvioinnissa esimerkiksi Tuomen ja Sarajärven (2009, 87) esittelemää kyllääntymisen ajatusta, eli haastattelujen jatkamista, kunnes mitään ongelman kannalta uutta tietoa ei löydy, vaan haastateltavien määrä piti rajata sillä perusteella, montako haastattelua ehtisin tehdä, purkaa ja analysoida.

Aineiston koolla ei kuitenkaan ole välitöntä vaikutusta ja merkitystä tutkimukseni onnistumiseen, sillä tutkimuksessani, kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin, ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Muutamaakin henkilöä haastatteleamalla voidaan saada merkittävää tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 59). Olen hyvin tyytyväinen valittuihin haastateltuihin, sillä he edustavat erilaisia istutetta käyttäviä kuurosokeita hyvin. Tämä opinnäytetyö onnistui kuvaamaan syvällisesti neljän ryhmään kuuluvan käsityksiä musiikin kuuntelusta, tulkkauksesta ja kuvailusta.

Voidaan olettaa, että tulokset kuvaavat ainakin joltain osin myös muita ryhmään kuuluvia henkilöitä. Työn tuloksia voidaan osittain soveltaa myös näkevien istutetta käyttävien tilanteeseen, sillä on oletettavaa, että istutuksesta saatava hyöty musiikin kuuntelussa on heillä saman suuntainen, kuin kohderyhmälläni.

Opinnäytetyöni toteuttamisessa olen pyrkinyt toteuttamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Olen noudattanut rehellisyyttä ja tarkkuutta sekä tulosten tallentamisessa että esittämisessä ja käyttänyt tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisiä tiedonhankintamenetelmiä. Olen ottanut huomioon muiden tutkijoiden työn muun muassa käyttämällä tässä raportissa lähdeviitteitä, jotka kunnioittavat alkuperäisen tiedon haltijan tekijänoikeuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009,133.)

Haastatteluista ei ole ollut haastateltaville haittaa. Haastatteluun osallistumisen kautta he ovat saaneet mahdollisuuden tuoda esiin omia mielipiteitään ja tämä tutkimus tarjoaa heille kanavan saada äänensä kuuluviin. Haastateltavat ovat voineet kertoa omista kokemuksistaan ja sitä kautta hyödyttää muita samassa tilanteessa olevia. (Eskola & Vastamäki 2015, 28–29.) Haastatellut ovat osallistuneet tutkimukseen vapaaehtoisesti ja ennen haastattelua heille on kerrottu työn tarkoituksesta ja haastatteluissa saadun materiaalin käsittelystä. Haastatteluissa ei voida taata samaa anonymiteettiä kuin esimerkiksi lomake-kyselyssä olisi voinut taata (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36), mutta heidän antamiaan tietoja on käsitelty lupaamallani tavalla luottamuksellisesti ja raportti kirjoitettu niin, ettei heitä voi siitä tunnistaa. Lisäksi aineisto hävitetään lupaamallani tavalla.

Tämän opinnäytetyön tuloksia voivat hyödyntää työssään kuurosokeille tulkkauksia tekevät viittomakielen tulkit sekä tulkkiopiskelijat, joiden koulutusohjelmiin ei tällä hetkellä sisälly sisäkorvaistutteen käyttäjiin tutustumista kuin pinta-raapaisun verran. Musiikin tulkkausta ja kuvailua kuurosokeille ei myöskään käsitellä juurikaan, joten tästä opinnäytetyöstä opiskelijat he voivat saada tietoa ja vinkkejä opintoihinsa. Työn tuloksia voidaan hyödyntää tietyiltä osin myös muille kuurosokeille tulkkauksessa sekä myös näkevien sisäkorvaistutetta käyttävien kanssa.

Työtä voivat hyödyntää myös muut kuurosokeille palveluja tarjoavat tahot, kuten opinnäytetyön tilaaja Suomen Kuurosokeat ry:n Kommunikaatiopalvelut. Työ tuo heille uutta tietoa kuurosokeista istutteen käyttäjistä ja sen avulla he voivat esimerkiksi räätälöidä palvelujaan asiakkailleen sopivammaksi. Toivon, että opinnäytetyöstä olisi hyötyä myös sisäkorvaistutetta käyttäville kuurosokeille itselleen, sillä he voivat löytää työstä vertaistensa kokemuksia ja saada vinkkejä musiikin kuunteluun ja tulkin käyttöön omassa elämässään.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen huomannut, että kuurosokeista sisäkorvaistutteen käyttäjistä on olemassa vasta vähän tutkittua tietoa. Heidän kommunikaatiotaan ja tulkin käyttöä olisi syytä tutkia lisää. Tässä opinnäytetyössä olen keskittynyt musiikin tulkkaukseen ja kuvailuun, mutta tutkimalla tulkkauksen ja kuvailun käyttöä muissa tilanteissa voitaisiin löytää lisää alalle hyödyllistä tietoa.

Myös musiikin tulkkausta ja kuvailua sisäkorvaistutetta käyttävälle kuurosokealle olisi hyödyllistä tutkia syvemmin kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Tässä opinnäytetyössä asiaa on selvitetty asiakasnäkökulmasta. Jatkossa aihetta voisi tutkia lisää ottaen huomioon muita, esimerkiksi tulkkien näkökulman. Olisi myös hyvä selvittää laajemmin, millaisia musiikin tulkkauks- ja kuvailutapoja kuurosokeilla istutteen käyttäjillä tällä hetkellä käytetään ja miten niitä voisi kehittää.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Bartel, Lee & Greenberg, Simon & Friesen, Lendra & Ostroff, Jodi & Bodmer, Daniel & Shipp, David & Chen, Joseph 2011. Qualitative case studies of five cochlear implant recipients' experience with music. *Cochlear Implants International* (12) 1/2011.
- Drennan, Ward & Rubinstein, Jay 2008. Music perception in cochlear implant users and its relationship with psychophysical capabilities. *Journal of Rehabilitation Research & Development* (45) 5/2008. Viitattu 3.4.2017.
<http://www.rehab.research.va.gov/jour/08/45/5/Drennan.html>
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 27–43.
- EURO-CIU symposium 2017. Ohjelma. Viitattu 10.3.2017.
<http://www.euro-ciu2017.fi/fi/ohjelma/>
- European Association of Cochlear Implant Users 2013. Cochlear Implant position. Viitattu 10.3.2017. <http://eurociu.org/index.php/en/cochlear-implant-position>
- Gfeller, Kate & Christ, Aaron & Knutson, John & Witt, Shelley & Murray, Kathleen & Tyler, Richard 2000. Musical Backgrounds, Listening Habits and Aesthetic Enjoyment of Adult Cochlear Implant Recipients. *Journal of the American Academy of Audiology* (11) 7/2000. Viitattu 3.5.2017.
<https://pdfs.semanticscholar.org/97f2/39984f0fbad275eba37e55ce412883a096d6.pdf>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hoikkala, Ritva 2013. Kuurosokeiden opetuskäytäntöjä Suomessa opetushenkilöstön kuvaamana. Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.3.2017.
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95679/Hoikkala_Gradu_010913.pdf?sequence
- Humphrey, Janice & Alcorn, Bob 2007. So You Want to be An Interpreter? An Introduction to Sign Language Interpreting. 4. painos. Washington: H & H Publishing Co, Inc.
- Huotilainen, Minna & Torppa, Ritva 2010. Musiikin merkitys kuulovikaisen lapsen kuntoutuksessa. *Puhe ja kieli* (30) 3/2010, 137–155. Viitattu 9.3.2017.
<http://journal.fi/pk/article/view/4738/4443>
- Jero, Jussi 2007. Usher potilaiden implantoinnit Suomessa. Teoksessa Voitto Kotti & Maarit Pennanen-Eerola (toim.) *XXVIII Valtakunnalliset Audiologian Päivät 29.–30.3.2007* Tampere. Pirkanmaan sairaanhoitopiiri.

- Kainulainen, Hely 2014. Visuaalisen musiikin pyörteissä. Viittomakielisten ajatuksia instrumentaalimusiikin tulkkauksesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 30.3.2017.
http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/74749/kainulainen_hely.pdf.pdf?sequence=1
- Kangasniemi, Minna 2015. ”Niin hyvä kuulo, et mä unohdan välillä olevani kuulovammainen”. Aikuisten kuulovammaisten kokemuksia sisäkorvaistutuksesta Satakunnassa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 27.4.2017.
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98745/Oppari%20lopullinen.pdf?sequence=1>
- Kela 2017. Vammaisten tulkkauspalvelut. Viitattu 31.3.2017.
<http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut>
- Kivimäki, Tarja 2015. Kuulovammainen lapsi hyötyy musiikista. Kuuloviesti (80) 1/2015, 25.
- Konkarikoski, Ulla 2017. Elämää sisäkorvaistutteen kanssa. EURO-CIU symposium Helsingissä 20.–21.4.2017. EURO-CIU symposium 2017. Viitattu 10.3.2017. <http://www.euro-ciu2017.fi/fi/>
- Kovanen, Elina & Salminen Anni 2014. Musiikkia visuaalisesti. Instrumentaalimusiikkiteoksen tulkkaus. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 20.3.2017.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74724/Kovanen%20Elina%20%20ja%20Salminen%20Anni.pdf?sequence=1>
- Kovanen, Merja 2012. Kuurosokeuden monet kasvot. Teoksessa Merja Kovanen & Marianne Mielityinen & Tuija Västilä (toim.) Kuurosokeus osana elämää. Suomen Kuurosokeat ry:n julkaisuja 2012. 8–14.
- Kujanpää, Anni 2016. Miltä tuo ääni näyttää? Keinoja ei-kielellisten äänten ja äänen ominaisuuksien kuvailuun. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 20.3.2017.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107747/Kujanpaa_Anni.pdf?sequence=1
- Kuuloliitto ry 2015. Sisäkorvaistute. Helsinki: Kuuloliitto ry. Viitattu 11.3.2017.
<https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/Sis%C3%A4korvaistute-esite.pdf>
- Kuuloliitto ry 2016. Sisäkorvaistute. Viitattu 26.3.2016.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/sisakorvaistute/>
- Kuuloliitto ry 2017. Euro-CIU Symposium Helsingissä. Viitattu 4.5.2017.
<https://www.kuuloliitto.fi/tapahtumat/euro-ciu-symposium-helsingissa/>
- Lahtinen, Riitta 2004. Sujuva tulkkaus kuurosokeille. Selvitys kuurosokeiden tulkinkäytön kokemuksista. Helsinki: Suomen Kuurosokeat ry.
- Lahtinen, Riitta & Marttila, Jaana 2004. Sujuva tulkkaus kuurosokeille 2. Selvitys tulkeille tehdystä kyselystä. Helsinki: Suomen Kuurosokeat ry.
- Lahtinen, Riitta & Palmer, Russ 2005. Creative Musical Images Through Touch (CMIT). The Body Story. 1. Painos. Essex: A1 Management UK.
- Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus – haasteellista ja vaihtelevaa. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) Käden käänteessä. Viitto-

- makielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 182–198.
- Lahtinen, Riitta 2008. Haptiisit ja hapteemit. Tapaustutkimus kuurosokean henkilön kosketukseen perustuvan kommunikaation kehityksestä. Soveltavan kasvatustieteen laitos, Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Lahtinen, Riitta & Palmer, Russ & Lahtinen, Merja 2009. Aisti kuvailu. Helsinki: Art Print Oy.
- Lahtinen, Riitta & Palmer, Russ 2014. Kehotarinoita haptiiseilla. Kosketusvietejä kaikenikäisille. Helsinki: Riitta Lahtinen.
- Lahtinen, Suvi & Varjonen, Elina 2011. Äänelle muoto ja nuotille paikka. Musiikin kuvailu kuurosokealle. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 2.5.2017.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/29230/Lahtinen_Varjonen.pdf?sequence=1
- Lankinen, Una 2003. Rytmiä veressä – Tulkkauksella tuntoaistin kautta musiikin maailmaan. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- LapCI ry 2017. Sisäkorvaistute (SI). Viitattu 11.3.2017.
<http://www.lapci.fi/sisakorvaistute/>
- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 199–225.
- Laurén, Sirpa 2015. Tulkkaus kuulo- ja näkövammaisille. Viitattu 4.4.2017.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/kommunikointi/tulkkaus-kuulo-ja-kuulonakovammaisille/#ots2>
- Lehtinen, Outi 2006. Sisäkorvaimplantti Usherin syndroomaa sairastaville. Teoksessa Eero Vartio (toim.) Haasteena kuurosokeus. Suomen Kuurosokeat ry:n julkaisuja 2006. 65–67.
- Lehtiranta, Erkki 2004. Musiikin korkeammat oktaavit. Ääni ja musiikki meissä ja maailmankaikkeudessa.1. painos. Helsinki: Dialogia Oy.
- Martikainen, Liisa & Rainó, Päivi 2014. Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten ja nuorten kuntoutus- ja tulkkauspalvelujen toteutuminen ja tarve tulevaisuudessa. 89/2014 Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Viitattu 15.4.2017. <http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/02/Sisakorvaistute.pdf>
- Marttila, Jaana 2006a. Kuurosokeiden kommunikaatio. Teoksessa Eero Vartio (toim.) Haasteena kuurosokeus. Suomen Kuurosokeat ry:n julkaisuja 2006. 34–40.
- Marttila, Jaana 2006b. Kuurosokeiden tulkkipalveluopas. Tietoa tulkkipalvelusta ja tulkkauksesta. Suomen kuurosokeat ry:n julkaisuja C4 / 2006.
- Nikander, Pirjo 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 432–445.
- Ojala, Stina 2012. Teoksessa Russ Palmer Musical Perception of a deafblind cochlear implant user. DVD. Helsinki.

- Palmer, Russ 2012. Musical Perception of a deafblind cochlear implant user. DVD. Helsinki.
- Palmer, Russ & Lahtinen, Riitta & Ojala, Stina 2012. Musical experiences and sharing musical haptics. *Prosedia – Social and Behavioral Sciences* (45) 2012, 351–358.
- Rask-Andersen, Helge 2013. Om innerörats hemligheter. Betydelse för CI idag ogh imorgon. Teoksessa H. Hyvärinen, K. Huttunen, E. Lehto, R. Parkas & P. Hohmanen (toim.) *Satakieliseminaari 2013. Seminaarijulkaisu*. Helsinki: Satakieliohjelma. 43–49.
- Reinikainen, Iina 2008. Sisäkorvaistutetta käyttävä lapsi ja musiikki. Kasvatus-tieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 20.2.2017. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18984/URN_NBN_fi_jyu-200810075792.pdf?sequence=1
- Roslöf, Raija & Veitonen Ulla 2009. Tavoitteena toimivat tulkkausikäntännöt. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) *Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 163–179.
- Rouvinen, Ritva 2003. Aistit avoinna – elämässä mukana. Matka kuurosokeiden kulttuuriin. Helsinki: Stakes.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2014. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Saukko, Päivi 2013. Musiikki ilona ja lapsen kuntoutumisen tukena. Teoksessa H. Hyvärinen, K. Huttunen, E. Lehto, R. Parkas & P. Hohmanen (toim.) *Satakieliseminaari 2013. Seminaarijulkaisu*. Helsinki: Satakieliohjelma. 70-80.
- Siipola, Tellervo 2006. Kehon laulua – Kehon liikkeiden ja tanssin käyttö musiikin tulkkausmuotona kuurosokealle. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Sivonen, Ville 2013. Lähitulevaisuuden sisäkorvaistuteteknologia. Teoksessa H. Hyvärinen, K. Huttunen, E. Lehto, R. Parkas & P. Hohmanen (toim.) *Satakieliseminaari 2013. Seminaarijulkaisu*. Helsinki: Satakieliohjelma. 64–69.
- Soper, Janet 2006. Deafblind people's experiences of cochlear implantation. *The British Journal of Visual Impairment* (24) 1/2016, 19–29.
- Sume, Helena 2008. Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirjatutkimus. Viitattu 20.2.2017. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18548/9789513932008.pdf?sequence=1>
- Suomen Kuurosokeat ry 2011. Pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä. 1. painos.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Verkasalo, Sanni 2017. Kaikki saa soittaa. Kuuloavain.fi. Viitattu 1.4.2017. <https://www.kuuloavain.fi/info/vapaa-aika-ja-harrastukset/kaikki-saa-soittaa/>

- Vikman, Sari 2015. Sisäkorvaistutekuntoutuksen edellytykset. Teoksessa Maarit Engberg, Hannele Hyvärinen & Eeva Lehto (toim.) Satakieliseminaari 2015. Seminaarijulkaisu. Helsinki: Satakieliohjelma.
- Willberg, Tytti 2015. Kuurona syntynyt Vilhelmiina harrastaa nyt sellon soittoa. Radio-ohjelma. Yle Savo. Viitattu 26.3.2016. <http://areena.yle.fi/1-3127431>
- Yli-Pohja, Päivi 1995. Kokleaimplantaatio ja elämänlaatu. Teoksessa Timo Marttila & Jukka Karikoski & Maija Rasimus (toim.) XVI Valtakunnalliset audiologian päivät. Suomen audiologian yhdistys – Finlands audiologiska förening r.y.

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

Perustiedot

- kuulon & näön tilanne
- kieli ja kommunikaatiotavat
- sisäkorvaistute
yksi vai kaksi, kuinka kauan ollut, implantista saatu hyöty
- tulkkauksen palvelun käyttö

Kokemukset musiikin kuuntelusta

- Suhde musiikkiin, mitä musiikki merkitsee?
- Minkälaista musiikkia kuuntelet ja miksi?
- Musiikin kuuntelu ennen implanttia
- Musiikin kuuntelu implantin kanssa
- Apuvälineet musiikin kuuntelussa
- Missä kaikkialla kuuntelet musiikkia?
- Kuunteletko musiikkia tyypillisesti tulkin kanssa vai ilman?

Tilanteet, joissa musiikkia kuunnellaan tulkin kanssa

- Millaisissa tilanteissa kuuntelet musiikkia tulkin kanssa?
- Millaisissa tilanteissa kuuntelet musiikkia ilman tulkkia?
- Tilaatko tulkkia musiikin kuuntelua varten?

Tulkkauksen tarve musiikkia kuunnellessa

- Kielellinen viesti, lyriikka, sanat, sanoma
Kuunteletko itse vai haluatko että tulkitaan?
- Mikä herättää tarpeen tulkkaukselle?
Esimerkiksi elävä vs. tallennettu musiikki / paikat / tilanteen muuttajat (melu yms.)

Tulkkausmenetelmät

- Miten tulkitaan?

Kuvailun tarve tilanteissa, joissa musiikkia kuunnellaan

- Haluatko, että tulkki kuvailee musiikkiin liittyviä asioita kuunnellessasi musiikkia?
- Mitä asioita?
- Miten musiikin eri elementtien erottaminen tapahtuu?
Dynamiikka, rytmi, korkeus, melodia, sävy yms.
Kuvaileeko tulkki?
- Miten äänilähteen paikantaminen tapahtuu? Itse vai tulkki?
- Fyysisen tilan hahmottaminen – lava, soittajat ja soittimet, soiton tapa. Kuvaileeko tulkki? Tutkitko itse?
- Mikä herättää tarpeen kuvailulle?

Kuvailun menetelmät

- Miten haluat että asioita kuvaillaan?
- Kielelliset kuvailun menetelmät
- Visuaaliset kuvailun menetelmät: visuaalinen kuvailu, vk elementtejä
- Haptiset kuvailun menetelmät: ohjaava käsi, keholle piirtäminen, sos. pikavies-
tit, itse tuntoaistilla tutkiminen

Toiveet musiikin tulkkauksesta

- Tulkkausmenetelmistä ja toiminnasta sopiminen tulkin kanssa
Ehdotatko itse vai ehdottaako tulkki?
- Musiikin kuuntelun aikana: Miten haluat sopia tulkin kanssa milloin tarvitset tulkkausta ja kuvailua?
- Millaisia tulkin ominaisuuksia pidät tärkeänä musiikin tulkkauksessa ja kuvailussa?
- Muita toiveita?

Kokemus musiikin tulkkauksesta saaduista hyödyistä

- Miten musiikin tulkkauksen tukee musiikin kuuntelua ja musiikkielämyksiä?

Liite 2 Haastattelulupa

Haastattelulupa

Haastattelu liittyy Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöhön, jota Sanni Sahi tekee. Opinnäytetyön ja haastattelun aiheena on musiikin tulkkaus implantoiduille kuurosokeille.

Olen saanut tarpeeksi tietoa opinnäytetyöstä ja haastattelun tarkoituksesta. Minulle on kerrottu haastattelussa minulta saatujen tietojen ja äänitteen käsittelystä ja anonymiteetistäni. Tiedän, että minusta kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille ja ne hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun osallistumaan haastatteluun ja sen saa nauhoittaa

Kyllä Ei

Paikka ja aika:

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys